

02 Tanzania:
WWF-seminarer
i svindel-søkelys

20 Nødhjelp:
Slik når maten
Somalias sultne

24 Utvikling:
Stor middelklasse,
stor reformvilje?

– Virker bistanden,
Atle Sommerfeldt?
Side 14

BISTANDS AKTUELT

NR 1 – JANUAR 2012 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

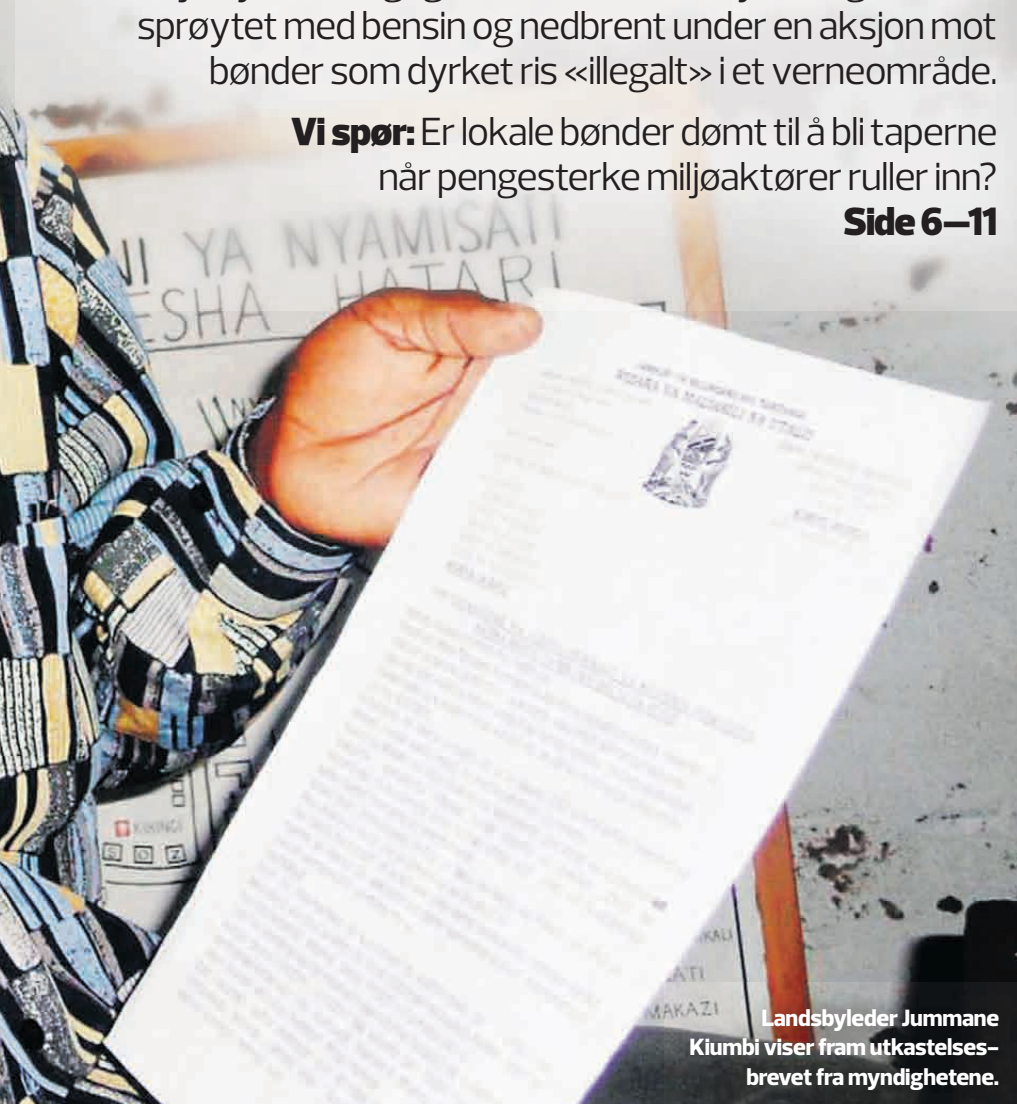

Risbønder mistet hus og levebrød

I Tanzania verner miljø-myndighetene mangroveskog med jerrykanne og lighter. Rundt 3800 hytter og skur ble sprøytet med bensin og nedbrent under en aksjon mot bønder som dyrket ris «illegalt» i et verneområde.

Vi spør: Er lokale bønder dømt til å bli taperne når pengesterke miljøaktører ruller inn?

Side 6–11

Landsbyleder Jumane
Kiumbi viser fram utkastelses-
brevet fra myndighetene.

Frykter USAs nye anti-terrorkrav

Side 12

Statssekretær i UD Ingrid Fiskaa
forsvarer kutt i budsjettstøtte til
fattige land. **Les mer på side 5**

Aktuelt

USAs nye krav

Leder

USAs nye krav til humanitære organisasjoner (se artikkel side 12-13) om ansatt-informasjon representerer en betydelig etisk og prinsipiell utfordring for organisasjonene. Alle store humanitære organisasjoner, inkludert de norske, arbeider ut fra prinsippet om nøytralitet i konflikter. Disse prinsippene er helt grunnleggende for den humanitære bistandens troverdighet. Nødhjelpsarbeidere i krig og konflikt må bli sett på som uavhengige av både befolkningene og partene som fører krig. Hvis ikke kan det utgjøre en fare for dem selv og dem de skal hjelpe. Og det vil svekke deres evne til å lykkes.

I dag opplever vi at nøytralitetsprinsippenes troverdighet utfordres og debatteres. Det har sammenheng med at store humanitære organisasjoner får en betydelig del av sine penger fra land som er dypt involvert i den såkalte «krigen mot terror». Når den aktive militærmakten og «verdenspolitiet» USA nå trolig vil forlange at norske organisasjoner skal oppgi detaljert informasjon om både egne ansatte og ansatte i partnerorganisasjoner, må det forventes en oppreist holdning fra de norske aktørene. Her er det både spørsmål om personvern og hensynet til egen troverdighet på bakken.

Vi vet fra før at USA har en meget vid definisjon av hva som er «terror» og «terrorfinansiering», mens humanitære organisasjoner må inngå kompromiser i felt. Bistandsaktuelt skrev nylig om Leger uten grenser som godtok at deres ansatte betalte skatt til Al Shabaabs pengeinnkrevere. Å avgjøre hva som er «støtte til terror» og hva som er et nødvendig kompromiss for å nå hjelpetrengende, kan være vanskelig å avgjøre.

Når denne typen informasjon skal gis, er mulighetene for at uskyldige enkeltpersoner og organisasjoner kan bli rammet absolutt til stede. Derfor er det viktig at norske humanitære organisasjoner tenker seg godt om. Noen ganger er det også best å si nei, selv om det blir mindre penger i kassen ved neste anledning.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: **Gunnar Zachrisen**

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Mistanke om seminarjuks

WWF-Norge bekrefter at «per diem»-utgifter står sentralt i undersøkelsene rundt mulig misbruk av midler i organisasjonens partnerorganisasjon i Tanzania. 19. desember ble seks ansatte ved WWFs kontor i Dar es Salaam suspendert fra sine stillinger. **Av Gunnar Zachrisen**

Bistandsaktuelt skrev i siste utgave om problemene knyttet til bistandsfinansiert kurs- og seminarvirksomhet i østafrikanske land. Ett av problemene som ble beskrevet var fristelsene til å svindle med hotellutgifter, møtegodtgjørelser og reiseregninger. Nå viser det seg at dette kan være et sentralt punkt i mistanke mot ansatte i miljøorganisasjonen WWF-Tanzania.

Generalsekretær Rasmus Hansson i WWF-Norge understreker at det foreløpig er snakk om en rutinemessig undersøkelse om korrupsjon og misbruk av midler, og at de mistenkte er uskyldige inntil det motsatte er bevist.

– Påstandene om svindel har framkommet som ledd i en intern

Amerikansk analytiker: – Forvent flere kriger

– Ingen bør tro at militær makt er ut, mener Robert D. Kaplan. Den anerkjente analytikeren tror endringene i maktbalansen i verden kan bety flere kriger og større plass for meglere som Norge.

Av Tiril A. Skarstein

■ DET GLOBALE MILJØ

Gratulerer ordførerne i Sarpsborg og Fredrikstad med mange gode forslag til tiltak for kollektivtransport, gang og sykkel!»

Erik Solheim twitrer om langt mer enn skogmilliarder, katastrofer og fattigdom

■ MENNESKERETTIGHETER

10 år siden Guantánamo åpnet

Det ble markert med demonstrasjoner verden over. Nærmere 800 mennesker har vært fengslet og 171 er fremdeles i forvaring i det omstridte fengslet.

02 Rettigheter: Bekymring over ny norsk praksis

10 Ny bok: Usminnet fra Leger uten grenser

22 Tips til julestria: Årets beste bøker fra land i Sør

Yrke: Finansspekulant Side 24

BISTANDSAKTUELT

NR 10 – DESEMBER 2011 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Den store seminarjakten

På 1970-tallet introduserte bistandsgiverne ulike typer godtgjørelser for å premiere tanzanianere som ville øke sin kunnskap gjennom kurs og seminarer. 40 år etter jakter toppbyråkrater og politikere hotellseminarer og kurs som aldri før. En langhelg på hotell kan gi like mye i lønningsspen som en måneds vanlig arbeid. Side 4

Gazas grense-sprengere

Side 16

FAKSIMILE: Bistandsaktuelt 10–2011.

DEN AMERIKANSKE journalisten og utenrikspolitiske tenkeren tegnet et dystert bilde av fremtiden da han besøkte Norge i midten av januar. Han får også støtte av tidligere sikkerhetsrådgiver for president Jimmy Carter, Zbigniew Brzezinski, som i Foreign Policy advarer om at «internasjonal usikkerhet, økt spenning mellom globale konkurrenter og kaos», kan bli resultatet av USAs fallende makt.

Investerer i militæret

For det er ingen soleklar arvtaker til rollen som «verdenspoliti». Riktignok er Kina på fremmarsj, men som Brzezinski understreker, har selv kinesiske ledere erkjent at landet i lang tid fremover på mange områder vil være et utviklingsland. Den multipolare verdensstrukturen som oppstår, kan by på problemer, ifølge Brzezinski og Kaplan.

– Vi får en mer multipolar verden,

og det er en mer ustabil verden, en verden som er mer utsatt for konflikter, mener Kaplan.

Journalisten som har utgitt en rekke bøker om utenrikspolitiske emner skjeler selvsagt til Kinas økende økonomiske, militære og politiske makt, men har også andre bekymringer: Flere mellomstore makter øker sin innflytelse, slike som Tyrkia, Iran, Brasil og Vietnam.

– Disse landene, kanskje med unntak av Brasil, investerer i alle former for militær styrke. Ingen bør tro at hard makt er ut, sier Kaplan.

Brzezinski mener at flere av de mellomstore maktene er i ferd med å tegne opp sine regionale interesserfærer. Ingen av Kinas mektigste naboer er klare for å la Kina ta over det globale lederskapet, og USA har signalisert at de vil være der for sine allierte på den andre siden av Stillehavet, som Japan, Taiwan og Sør-Korea. Det kan bety in-

Robert D. Kaplan er journalist og forfatter og er kjent som en av USAs store utenrikspolitiske tenkere.

FOTO: FOTO.CNAS

ternasjonale konflikter i Asia, antyder både Kaplan og Brzezinski.

Nye stormakter og interesserfærer kan også legge begrensninger på muligheten for humanitære intervensjoner.

– En kjemper for menneskerettigheter når det er beleilig for stormaktene. Det var for eksempel mer beleilig å intervenere i Libya enn i Syria, så da gjorde en det. På 1990-tallet hadde ikke USA noen stormaktrivaler og vi hadde et stort militærbudsjett, så det var beleilig å intervenere i Bosnia og Kosovo, sier Kaplan.

Han tror USA og koalisjoner av land vil fortsette å intervenere der det er mulig og beleilig, men at det i stor grad vil være avhengig av geografi og interesserfærer.

– Vi intervenerte i Kosovo uten at vi samtidig intervenerte i Kaukasus, siden Kaukasus er innenfor Russlands interesserfære, påpeker Kaplan.

prosess, men stammer fra flere kilder. Mistankene er rutinesmessig meldt videre til Utenriksdepartementets korrupsjonsenhet, sier Hansson.

Kursing

Den norske organisasjonen har finansiert ulike typer kursing for tanzanianske miljøaktivister, blant annet i påvirkningsarbeid overfor politiske myndigheter. Kursvirksomheten har skjedd i regi av WWF-Tanzania, mens den samtidig var pålagt å rapportere tilbake til WWF-Norge.

Det var i den forbindelse en norsk WWF-utsending nylig besøkte den tanzanianske søsterorganisasjonen. En av hensiktene med besøket var å etterspørre bedre dokumentasjon på bruken av de norske midlene. Under dette besøket fikk den norske utsendingen bekymringsmeldinger om forvaltningen av den norske støtten. Meldingene kom fra flere kilder.

De største utgiftspostene i programmet har vært innleiing av eksterne kursholdere, arrangementsutgifter til hoteller og reiseutgifter for seminar deltakere, samt tilskudd til aktiviteter for organisasjoner og ungdomsgrupper, opplyser Hansson.

Svindelrisiko

Ifølge generalsekretæren har organisasjonen god kjennskap til problematikken rundt «per diem» og mulig korrupsjonsrisiko i Øst-Afrika.

– Det er ofte populært å få komme med på seminarer og kurs. Det faktum at noen personer sitter med ansvar for fordeling av slike goder, innebærer helt åpenbart en risiko for svindel, forsåvidt akkurat som her hjemme, sier Hansson.

Han viser til at prosjektet i noen grad hadde sikret seg mot svindel gjennom å etablere en egen komité

med ekstern deltakelse, til fordelingen av søknadsbaserte tilskuddsmidler.

Korrupsjonsmistankene blir nå fulgt opp av en uavhengig undersøkelse. Den skal gjennomføres av revisjonsselskapet Ernst & Young. I mellomtida er samtlige ansatte ved kontoret suspendert, med full lønn.

– Det er beklagelig å måtte stanse et viktig program, men vi ser svært alvorlig på slike påstander som vi nå har fått kjennskap til, sier Hansson.

20 millioner kroner

Programmet som nå er stanset, ble startet i 2008 og er ment å vare ut 2012. Det koordineres fra Norge, mens den daglige administrasjonen er gjort av WWF-Tanzania. Programets formål er å styrke lokale og nasjonale tanzanianske miljøorganisasjoners evne til å fremme miljøvern. 20 av til sammen 25 millioner kroner er foreløpig utbetalt via den norske ambassaden i Tanzania.

WWF-Tanzania har også fått utbetalt midler fra ambassaden til et program for å framskaffe data om karbonlagring i skog. Her ble det utbetalt 2,8 millioner kroner i desember 2010. ■

gunnar.zachrisen@norad.no

Rasmus Hansson, generalsekretær i WWF-Norge.

FOTO: WWF

Mer fredsdiplomati

– Hva blir så rollen til et lite land som Norge, med fredsdiplomati som nisje?

– I en mer multipolar verden med flere konflikter, vil det også være større plass for meglere som Norge i midten, tror Kaplan.

Samtidig understreker han at det vil være viktig for troverdigheten å ha stormakter med på laget, og at en fredsmegler som Norge kan bli nødt til å samarbeide med nye stormakter, avhengig av hvilke land som har interesser i de spesifikke områdene. ■

tiril.skarstein@gmail.com

Ordforklaring

■ Unipolar verden – et system med én dominerende makt i rollen som «verdenspoliti».

■ Multipolar verden – et system med flere dominerende makter.

4 Aktuelt

■ INNSAMLING

1,3

milliarder kroner ble gitt av ulike private givere til norske organisasjoner i fjor, ifølge Soria Moria-stiftelsen.

■ SULT

Alvorlig matmangel i Niger

Nesten halvparten av Nigers befolkning har ikke nok å spise, og myndighetene mangler nesten 700.000 tonn korn for å kunne yte dem hjelp, melder nyhetstjenesten IRIN.

■ ALKOHOL

Tar 2,5 millioner liv årlig

Alkoholindustrien kjemper om å øke markedsgangen i Afrika. Det er en enorm trussel mot afrikaneres helse, mener alkoholforsker Charles Parry. Alkohol tar livet av rundt 2,5 millioner mennesker på verdensbasis hvert år, ifølge WHO. Det er flere enn de som årlig dør av aids, tuberkulose og vold.

– PR-smell for budsjettstøtten

Generell budsjettstøtte er lite sexy og gir ingen gratisreklame for Solheim og co. Ekspertene mener at bistandsformen som foretrekkes av mottakerlandene har gått på en PR-smell.

Av Tiril A. Skarstein

For få år siden var alle vestlige giverland enige om at budsjettstøtte var framtidens bistandsform. Norge var blant landene som gikk i spissen for denne typen bistand. Hensikten var å sørge for at mottakerne selv skulle kunne bestemme hva de ønsket å bruke penger på.

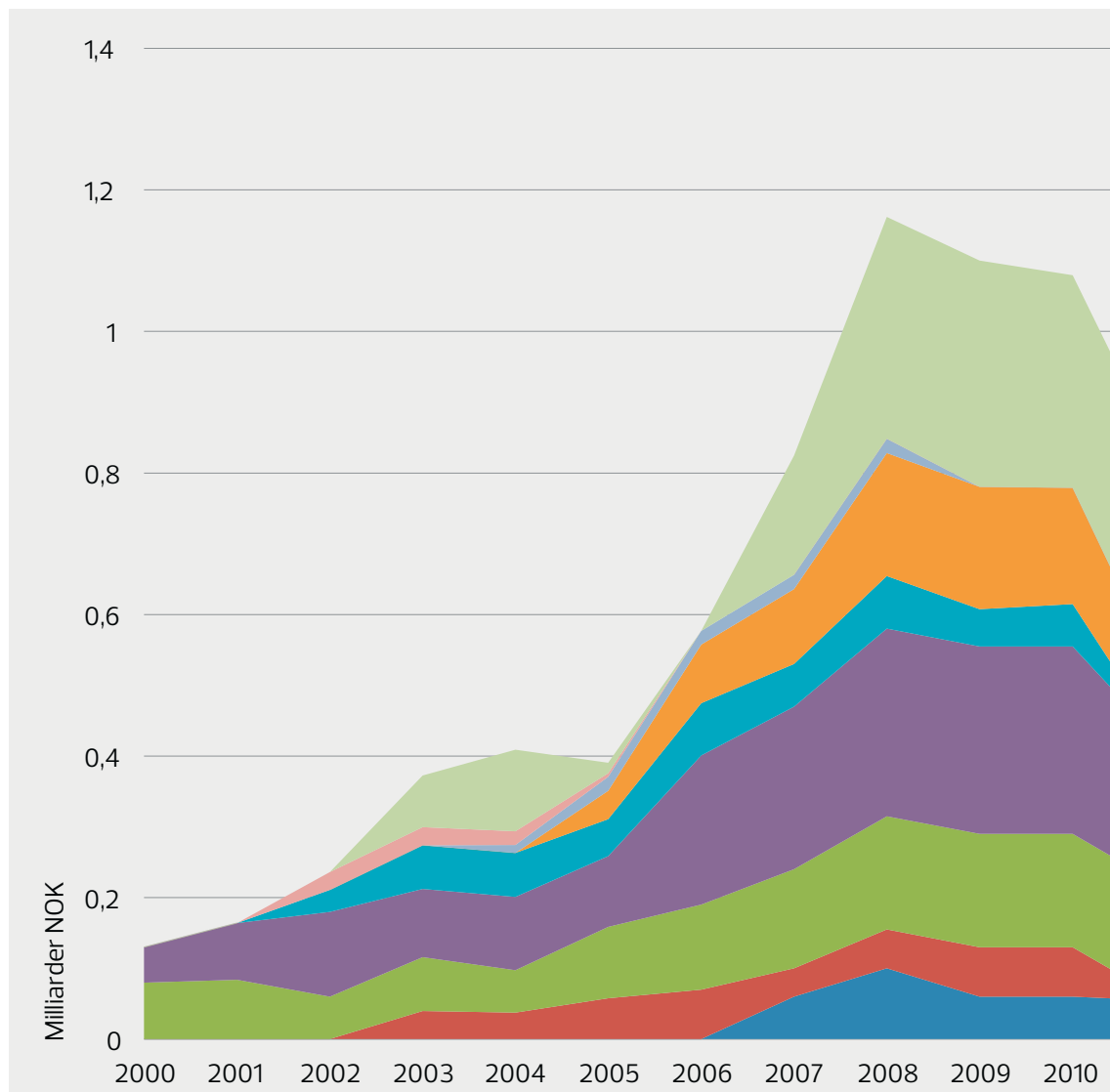
Men siden den gang har Norge nesten halvert satsingen på direkte støtte til fattige lands statsbudsjetter. Midlene blir omprioritert til utviklingsministerens fanesaker: Energi og klima.

I et notat til Utenriksdepartementet advarer Norads fagekspert om at kutt kan bety lavere bistandseffektivitet.

I notatet, som Bistandsaktuelt har fått innsyn i, påpekes det videre at kutt i budsjettstøtten kan bety at Norge ikke lenger bidrar inn i programmer med helhetlig fokus på fattigdomsbekjempelse, styrking av økonomisk styresett og statsbygging. Det advares også mot en overgang til prosjektbasert bistand. En slik kursdreining kan bidra til å undergrave utviklingen av landenes egne systemer, mener Norad.

– Vanskelig å selge

– Generell budsjettstøtte er bra bistand for utviklingsland, men dessverre vanskelig for europeiske politikere å selge inn til velgere på

Esther Marijnen, rådgiver i ActionAid.

hjemmebane, sier Esther Marijnen i organisasjonen ActionAid.

ActionAid-rådgiveren mener kuttene i budsjettstøtte i en rekke giverland skjer mot gode faglige råd og evalueringer.

– Budsjettstøtten er en støtte til de nasjonale systemene i utviklingslandene. Den kan på sikt gjøre at landene kan klare seg selv uten bistand. Det er nøkkelen til bærekraftig utvikling, legger hun til.

Sammen med eksperter fra Oxfam og Eurodad har ActionAid bedt EU-kommisjonen om å øke sin satsing på budsjettstøtte. Organisasjonene skriver blant annet at budsjettstøtten er den bistandsformen som best ivaretar viktige prinsipper om mottakerlandenes eierskap. De mener også at denne bistandsformen er den best egnede for å støtte opp om nasjonale utviklingsplaner og styrke lokale institusjoner.

Omstridt

Budsjettstøtten har vært omstridt. En årsak er at enkelte mener bistandsformen er spesielt utsatt for korrupsjon. En annen årsak er at mange misliker å putte penger i kassa til regjeringer som har et svakt fungerende demokrati og bryter menneskerettigheter. Det gjelder mange av regjeringene i de aller fattigste landene. Norge har for

eksempel frosset budsjettstøtten til Malawi på grunn av en negativ utvikling når det gjelder menneskerettigheter. Uganda har falt ut – delvis basert på argumenter om at landet gjør for lite for å bekjempe korrupsjon.

Erfaringene fra Zambia er derimot mer positive. I en fersk Norad-evaluering av budsjettstøtten til landet understrekes det at et større statsbudsjett har ført til økt satsing på sosiale sektorer, ikke bare i absolutte tall, men også relativt. Økningen i bevilgninger til disse sektorene var faktisk større enn den totale budsjettstøtten.

I evalueringen er det givene som får mest kritikk – ikke minst fordi de ikke har klart å harmonisere sine budskap til den zambiske regjeringen. Rapporten anklager givene for å ha latt seg styre mer av den politiske situasjonen i egne hjemland enn av Zambias behov.

Når den norske støtten til Zambia nå kuttes, er det ifølge Utenriksdepartementet et resultat av økonomisk vekst i landet, noe som gjør at landet har blitt mindre avhengig av bistand.

« Budsjettstøtte er vanskelig å bruke i politisk markedsføring »

Hverken Tanzanias finansminister Mustafa Mkulo eller Norges ambassadør Ingunn Klepsvik vil juble dersom norsk budsjettstøtte reduseres. – Dette er jo den beste formen for bistand, sier Mkulo.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

ANALFABETER

62

prosent av befolkningen i Somalia kan
verken lese eller skrive, ifølge FN.

KVALITETSSIKRING

HAP-sertifisert

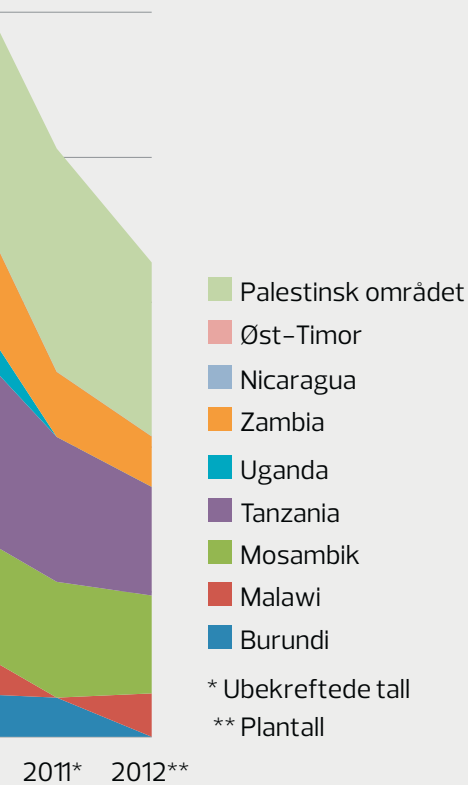
Kirkens Nødhjelp er den første organisasjonen i verden som er blitt sertifisert ut fra kriteriene i HAP sin reviderte 2010-standard for ansvarlighet og kvalitetssikring. HAP er en internasjonal sertifiseringsorganisasjon som sertifiserer humanitære organisasjoners arbeid og arbeidsmetoder.

SULT

Bedre matsikkerhet i afrikanske land

En rekke afrikanske land har tatt betydelige skritt i kampen mot sult og fattigdom. Ghana, Liberia, Malawi, Rwanda, Sierra Leone og Sør-Afrika er blant landene som kan melde om store framskritt, ifølge ACORD og Actionaid som er sitert av nyhetsbyrået IPS.

Generell budsjettstøtte fra Norge, 2000–2012

Budsjettstøtte

■ Generell budsjettstøtte er en direkte pengeoverføring til et mottakerlands statsbudsjett.

■ Hensikten med budsjettstøtte er å gi mottakerlandet større frihet til å følge sine egne politiske prioriteringer. Budsjettstøtten er ikke øremerket til spesielle prosjekter eller sektorer.

■ Overføringen skal følges opp med en tett dialog mellom mottakerlandet og giverne. I tillegg skal det gjøres en løpende evaluering av hva mottakerlandet oppnår innen fattigdomsbekjempelse og styrking av styresettet.

■ Budsjettstøtte som bistandsform ble særlig viktig i kjølvannet av Paris-erklæringen i 2005. Formålet med erklæringen var å effektivisere bistanden gjennom prinsipper om lokalt eierskap, tilpasning til nasjonale systemer og harmonisering mellom giverne.

Uklare resultater

Utviklingspolitisk direktør i Utenriksdepartementet, Hege Hertzberg, mener at det ikke er belegg for å si at budsjettstøtten er mer utsatt for korrupsjon enn annen bistand. I tillegg understreker hun at budsjettstøtte ikke bare betyr at midler overføres til mottakerlandenes statskasser, men at budsjettstøtten derimot er en type-støtte som krever mye oppfølging og legger grunnlag for viktig dialog mellom mottakerland og giverne.

– Budsjettstøtte er mottakerlandenes foretrukne form for bistand. Det positive med denne bistandsformen er at den finansierer tiltak som er viktige, slik som helse og infrastruktur, i tillegg til at den bidrar til å styrke nasjonale systemer og demokratiseringsprosesser, påpeker Hertzberg.

Hun erkjenner samtidig at det med budsjettstøtte er vanskelig å dokumentere spesifikt hva de norske bistandspengene blir brukt til og hvilke resultater som oppnås. Dette er lettere dersom pengene brukes på et vaksineprosjekt, for eksempel, og en kan telle hvor mange barn som er vaksinert.

– Dette er et dilemma i et klima der det er viktig å promotere resultatene av bistanden for norske velgere for å sikre fortsatt oppslutning om bistandsbudsjettet, erkjenner Hertzberg.

EU-kommisjonen, som er en av de største budsjettstøttegiverne, har etter en konsultasjonsrunde gjort det klart at den vil fortsette å gi støtte til mottakerlandenes statsbudsjett. Ikke minst understrekes behovet for å sørge for forutsigbarhet i støtten. Men medlemslandene er mer kritiske, og viktige givere som Storbritannia og Sverige, planlegger kutt. I Norge har støtten siden toppen i 2008 falt fra 1,2 til 0,7 milliarder norske kroner.

En av Norges fremste eksperter på budsjettstøtte, Jens Claussen fra Nordic Consulting Group (NCG), mener at en av årsakene til kuttene er at støtte til konkrete prosjekter er mye lettere å bruke i politiske markeringer på hjemmebane enn budsjettstøtte.

– Budsjettstøtte dreier seg om å bidra til å bedre et lands finanspolitikk og økonomistyring, øke handlingsrommet for staten i sin alminnelighet og bekjempe korrupsjon i statsforvaltningen sett under ett – ikke bare i «våre» prosjekter. Dette for at landet skal kunne bruke mer penger på alle offentlige oppgaver på en mer effektiv måte, ikke minst utdanning, helse og offentlig infrastruktur. Men om vi gir budsjettstøtte er våre midler kun en liten del av et samlet statsbudsjett, vi blir fort usynlige og det er vanskelig å bruke i politisk markedsføring, sier Claussen. ■

– Vi prioriterer klima og energi høyere

NÅR BUDSJETTSTØTTEN reduseres er det først og fremst fordi Norge ønsker å prioritere noe annet høyere, slik som klima og energi, mener statssekretær i Utenriksdepartementet Ingrid Fiskaa.

– Men er Norge bedre til å prioritere enn mottakerlandene?

– Nei, vi er jo enige i at mottakerlandene ofte er godt i stand til, og har rett til, å prioritere ressursbruk i sine egne land. Men når vi går inn med en annen type støtte, er det jo fordi mottakerlandet også ønsker en slik støtte. Det er ikke nødvendigvis noen motsetning, mener Fiskaa.

Hun påpeker at det er forskjell på land, men at det i utgangspunktet er en god regel at en kanalisere bistanden gjennom mottakerlandenes egne systemer, der det er mulig.

– Det er en måte å styrke et lands finansforvaltning og økonomistyring på, sier statssekretæren.

Hun forteller blant annet om gode resultater i Tanzania gjennom den tette dialogen som følger budsjettstøtten. Men Utenriksdepartementet satte likevel ned foten da ambassaden i Tanzania ba om å få signere en budsjettstøtteavtale med løfter om 560 millioner kroner til den tanzanianske staten i løpet av tre år. I stedet ble det gitt løfter om 200 millioner for 2011 og 150 millioner i 2012.

– Når en likevel kutter i budsjettstøtten, er det fordi den er vanskelig å promotere overfor velgere i Norge?

– Jeg registrerer at det har vært en del kritikk av budsjettstøtten, der det gis inntrykk av at en deler ut store sjekker uten noen videre oppfølging. Men det er en debatt vi er i stand til å stå i, sier Fiskaa.

Likevel ser hun ikke bort fra at trenden som har vært, med en nedgang i budsjettstøtten, kommer til å fortsette.

– Det kommer både an på konkrete vurderinger av situasjonen i de enkelte mottakerlandene og hva vi ellers ønsker å prioritere, avslutter statssekretæren.

Ingrid Fiskaa,
statssekretær
i Utenriks-
departementet.

FOTO: UD/
FOTOGRAF SJØWALL

Nyheter hver fredag!

Flere nyheter om bistand og utvikling?

Abonnér på vårt ukentlige nyhetsbrev. Du får det på e-post hver fredag. Nyheter og debatt – sammen med ukas beste karikaturtegning:

www.bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev

6 **Aktuelt**

Bønder jaget fra verneområder

Mange tusen småbønder i Rufiji-deltaet i Tanzania kan bli avhengige av nødhjelp neste vekstsesong. I høst ble hyttene deres brent og rismarker ødelagt, for å verne truet mangroveskog.

Av **Kizito Makoye, i Rufiji-deltaet, Tanzania**

Ved daggry 13. oktober kom representanter for naturvernmyndighetene sammen med en stor gruppe unge dagarbeidere. Arbeiderne var innleid av departementet. De kom med machetkniver og jerrykanner med bensin, og var eskortert av væpnede politifolk. De saget ned kokos- og bananpalmer og brente ned flere tusen hytter, ifølge lokale kilder. Operasjonen varte i fem dager.

– De ødela ikke bare hyttene våre, men også matlagre som var i dem, forteller landsbyboere til Bistandsaktuelt.

Øst-Afrikas største

Elvedeltaet Rufiji på kysten av Tanzania har den største mangroveskogen i Øst-Afrika. En rekke trekkfugler finner ly i det store deltaet som er vedtatt vernet for flere tiår siden. Her finner man sjeldne fugler som tundrasnipe, brokkfugl og flere ternarter. Fuglene tar næring fra de mange småfiskene som yngler i dette våtmarksområdet.

Men det bor også mange tusen mennesker i Rufiji-landsbyene, folkegruppen warufiji. Den lokale lederen av Salale underdistrikt anslår at 10 000 mennesker bor i landsbyene som hører til hans område. De fleste warufijier livberger seg med risdyrking og litt fiske.

Myndighetene har ment at det har skjedd en tilstrømning av mennesker til området. De mener også at bøndernes risdyrking har lagt beslag på en stadig større del av skogen. Ifølge en studie foretatt av Sokoine-universitetet skal drøyt 5000 hektar av totalt 55 000 hektar mangrover ha blitt erstattet med rismarker de siste 20–30 årene.

– Ødela alt

– De ødela alt vi er avhengige av for å overleve, sier Swaleh Jongo, en

76 år gammel bonde fra landsbyen Nyamisati.

Han fordømmer myndighetenes aksjon, og sier han mistet både gården sin, hytta ved kanten av mangroveskogen og reservelageret av mat. Sønnen hans kunne blitt drept i aksjonen, da politiet tømte bensin på hytta uten å sjekke om det var noen som lå i den, hevder Jongo.

– Hadde det ikke vært for at min 14 år gamle sønnesønn hylte til dem, ville sønnen min omkommet, sier Jongo til Bistandsaktuelt.

Tross myndighetenes hardhendte aksjon er den gamle risbonden fast bestemt på å fortsette sitt gamle liv. – Det eneste jeg frykter er frykten selv, sult og død, erklærer han, mens han holder en slitt utgave av koranen i hendene. 76-åringen avviser blankt myndighetenes påstand om at de var inntrengere i skogen.

– Bestefaren min ble født her, vi har levd her hele livet, slår han fast.

Utkastelse

10. oktober i fjor kom utkastelsesordren. Brevet var skrevet av skogvesenet MMP, og hadde tittelen «Iverksetting av regjeringens ordre om å kaste ut bønder fra Mangrovesumpen i Rufijideltaet». Det var adressert til lederne for underdistriktene Salale, Mtunda, Rualukwe, Maparoni og Kiongoroni. Bønderne fikk klar beskjed om å forlate sine rismarker. Erstatning ville ikke bli utbetalt, het det.

Brevet henviste til loven om beskyttelse av verneområder fra 2002 som slår fast at det er ulovlig å drive jordbruk i de verne skogene.

Det dramatiske brevet hadde sin forhistorie. I februar 2011 fikk risbønderne den første ordren om å forlate verneverdige områder, men fristen ble senere utsatt til «etter innhøstingen». Det skjedde etter at president Jakaya Kikwete selv hadde besøkt

Kassim Sinapemba og de andre warufijiene mener at myndighetene gikk altfor brutalt fram. – Jeg mistet mange eiendeler da hytta mi ble påtent, sier Sinapemba.

FOTO: FINNIGAN SIMBEYE / KIZITO MAKOYE

Saken:

13. oktober i fjor startet tanzanianske miljømyndigheter en aksjon for å kaste ut risdyrkende bønder fra et verneområde i Rufiji-deltaet i Tanzania. Den offisielle hensikten var å hindre ødeleggelse av mangroveskogen i området. Saken har vært omtalt i norske og tanzanianske medier, men uten at journalister har besøkt området. Bistandsaktueltts lokale korrespondent Kizito Makoye fikk i oppgave å undersøke saken. Sammen med en reporter fra avisen Daily News dro han inn for å snakke med warufiji-folket.

Kartutsnittet viser det rammede området Rufiji i Tanzania.

Kizito Makoye, Bistandsaktueltts lokale korrespondent i Tanzania.

Landsbyboere viser fram en av de mange pålehyttene som ble ødelagt av statens miljøvoktere.

FOTO: FINNIGAN SIMBEYE / KIZITO MAKOYE

«Ikke brenn skogen. Ikke hugg ned trærne. Ikke dyrk jorda. Hjelp oss å ta vare på skogen», står det på skiltet.

FOTO: FINNIGAN SIMBEYE / KIZITO MAKOYE

8 Aktuelt

warufji-folket. Åtte måneder senere kom altså den nye utkastelsesordren: «Dere påminnes med dette at dere forventes å fjerne dere fra naturreservatet etter at innhøstingen er over, slik presidenten har gitt ordre om.», heter det i brevet.

– I uminnelige tider

På en tur med speedbåt rundt om i deltaet ser vi nedbrente hytter og ødelagte rismarker. Bare i landsbyen Nyamisati finner vi de forkullede restene av minst 100 nedbrente hytter. I noen av ruinene ser vi rester av kokekar, klær og andre personlige eiendeler.

Myndighetene har hevdet at mange av risbøndene er nyetablerere som egentlig ikke kommer fra området. Til oss sier de lutfattige innbyggerne i landsbyen at de har drevet jordbruk i området i uminnelige tider.

– Vi hater å bli kalt inntrengere, dette er ikke rettferdig, sier Jumanne Kikumbi, landsbyleder i Nyamisati. Landsbyens rundt 2000 innbyggere livnærer seg med jordbruk, litt fiske og produksjon av trekull til egen bruk.

– Familiene i landsbyen har bodd der i mange generasjoner, sier Kikumbi. Landsbyen fikk legal status i 1974 som såkalte ujamaalandsby, i tråd med daværende president Julius Nyereres planer for å skape utvikling på landsbygda. Utkastelsen strider derfor mot all fornuft, mener landsbylederen.

Motstridende

Opplysningene om hvor mange hytter som ble brent i operasjonen er motstridende. Ifølge opplysninger den norske ambassaden i Tanzania mottok i november i fjor ble bare én landsby i ett distrikt berørt. Her ble til gjengjeld 253 hytter og skur tilhørende 201 innbyggere revet, mens 102 bananpalmer og 293 kokospalmer ble saget ned. Men ifølge en oversikt den lokale distriktsledelsen laget like etter aksjonen er tallet mye høyere.

– Hele 3800 hytter ble brent ned, forteller Sudi Mkumba, administrativ leder i Nyamisati. Mkumba viser oss lange lister med håndskrevne rapporter fra landsbyene.

Det er uklart hvor mange av disse primitive hyttene som var permanente hjem, og hvor mange som var skur og sesonghytter i tilknytning til rismarkene. Befolkningen i minst ni landsbyer ble rammet av aksjonen.

Ulovlig hogst?

Ledelsen i skogavdelingen i Naturressursdepartementet, et departement som tidligere fikk norsk støtte (men som ble stanset i 2006 på grunn av korrupsjon. Red.anm.), hevder bøndenes risdyrking ødelegger mangroveskogen. På vår rundtur i deltaet fant vi ikke tydelige spor etter slik ødeleggelse.

Landsbyboere vi snakker med understreker tvert om at de ser på skogen som en ressurs de er helt avhengige av, som derfor ikke må skades. De trenger den til ved og trekull. Skogen gir dem materialer til båter og hytter.

– Folkene i mangroveprosjektet har lært skogvern fra bøkene sine. Vi har lært det ved å plante trær etter hver innhøsting. Vi vet hvordan plantene oppfører seg i saltvann som blandes

Landsbyleder Jumanne Kikumbi viser fram brevet de fikk som er datert 10. oktober 2010 – bare tre dager før myndighetenes aksjon startet.

FOTO: FINNIGAN SIMBEYE / KIZITO MAKOYE

med ferskvann fra elva, sier 76 år gamle Swaleh Jongo.

Påstander om snusk

Landsbyboere vi snakker med er misfornøyd med at myndighetene ikke trekker dem med i skogvernet. De hevder også at de statlige tjenestemennene i distriktet selv er involvert i illegal hogst.

Zacharie Kitale, regionsleder i den statlige mangroveforvaltningen, avviser beskyldningene som helt grunnløse. Han mener de bare er framsatt for å sverte myndighetene.

– Vi er svært åpne. Dersom landsbyboerne mener vi er korrupte eller selger tømmer, får de rapportere oss til relevante anti-korrupsjonsorganer, sier han.

Kitale forsvarer utkastelsesaksjonen, og mener den var nødvendig for å hindre ødeleggelse av mangroveskogen.

– Det var ikke vår hensikt å skade folk eller ødelegge deres eiendom. Vi ga dem beskjed på forhånd om å forlate verneområdet, understreker han.

Bøyer av?

Etter å ha fått kritikk for aksjonen i oktober i fjor har regjeringen tilsynelatende bøyd av. Regionale myndigheter har satt i gang en prosess for såkalt organisert risdyrking, der bøndene skal registrere navnene sine og størrelsen på gårdene hos lokale myndigheter, slik at de får skjøter på eiendommene sine.

– Etter det jeg kjenner til får de fortsette risdyrkingen, men må samti-

dig gjenplante mangrove i rismarkene sine, sier regional kystkommisær Mwantumu Mahiza.

Bøndene er imidlertid misfornøyd med alternativet de har fått presentert av statens representanter, og mener deres rettigheter er blitt krenket.

Menneskerettsorganisasjonen Legal and Human Rights Centre i Dar es Salaam karakteriserer utkastelsesaksjonen som «en forfølgelse av fattigfolk med skogvern som påskudd».

– Dette er fattige folk som kjemper for å overleve uten hjelp fra noen. Det er opprørende å høre at de blir trakkert på denne måten, sier organisasjonens leder Helen Bisimba.

– Ikke rettighetsbrudd

Den norske ambassaden i Tanzania mener på sin side at det ikke har foregått vold og «direkte brudd på menneskerettigheter» under aksjonen. Ambassaden har gjort egne undersøkelser i Rufiji-saken, blant annet har en lokalt ansatt besøkt området og snakket med lokalbefolkning og lokale myndigheter.

Ambassadens miljørådgiver Inger Næss mener at denne typen konflikter har sammenheng med befolkningsvekst i en situasjon med manglende arealplanlegging og uavklarte landrettigheter.

– Det er viktig at disse utfordringene blir tatt alvorlig samtidig som en sikrer befolkningens rettigheter, sier hun.

Næss viser ellers til at det er opp til lokale tanzanianske myndigheter å forvalte vernede områder i tråd med nasjonal lov og internasjonale konvensjoner. ■

Se også debatten om miljøprogrammer og lokalbefolkningens rettigheter på sidene 8–9.

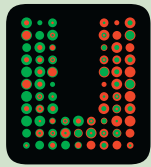

Landsbyboerne viser fram det de mener er bevis for at de gjenplanter mangrover i områder med utmagret jordsmonn. FOTO: FINNIGAN SIMBEYE/KIZITO MAKOYE

Swaleh Jongo (76), fra landsbyen Nyamisati.

«Det var ikke vår hensikt å skade folk eller ødelegge deres eiendom»

utviklingshuset

Helt sjef!

Vil du gi elevene dine utfordringer som minister, diplomat eller utviklingsekspert?

I 2012 fyller Norad 50 år, det aktualiserer våre gratis pedagogiske opplegg. Alle våre faste opplegg er spesielt utviklet til 10. trinn, videregående skole, folkehøyskoler og universitet/høyskoler og er forankret i kunnskapsløftet LK06.

UtviklingsLab

I dette interaktive rollespillet om internasjonalt utviklingssamarbeid og politikk er det deltakerne selv som får ansvar for fattigdomsbekjempelse og samfunnsbygging i to land. Som ministre eller utviklingsekspert må de innhente kunnskap om sentrale samfunnsområder for å kunne utforme og presentere sin egen plan for samfunnsutviklingen i sine respektive land. I en verden uten fasitsvar må deltakerne argumentere for sine løsninger og ta i mot innspill fra andre. Kanskje åpnes det opp for nye perspektiver?

UtviklingsLøypa

Hvordan ser en rettferdig verden ut? Hva handler utviklingssamarbeid om? Gjennom engasjerende oppgaver og aktiviteter som tar utgangspunkt i Utviklingshusets faste, interaktive utstilling skal deltakerne i Utviklingsløypa finne svar på blant annet disse spørsmålene. Underveis må de også reflektere rundt grunnleggende temaer som verdighet, likeverd og respekt. Opplegget tilbys på norsk og engelsk.

Nye undervisningsopplegg i år

Det vil gjennom året bli ulike pedagogiske opplegg. Allerede 1. – 31. mars tilbyr vi omvisning i fotoutstillingen «Kubamba – gjeld og kvinners helse». Bildene er tatt i Zambia og utstillingen er i regi av organisasjonen Slett U-landsgjelda. Vi tilbyr også Human Rights, Human Wrongs, et diskusjonsopplegg om menneskerettigheter med filmvisning og et spill som engasjerer. Det er også mulighet for en generell omvisning på norsk eller engelsk i våre faste installasjoner. Følg med på www.utvikling.no.

Besøk oss også på www.utvikling.no.

Her finnes blant annet lærerressurser, oppgaver og informasjon om andre aktiviteter på Utviklingshuset som kan være av interesse for dere!

For påmelding

til undervisningsopplegg eller omvisning:
www.utvikling.no,
 telefon: 954 52 000,
 e-post: post@utvikling.no

utviklingshuset

Norads opplevelsessenter for engasjement, refleksjon og debatt om bistand og utvikling.

10 **Aktuelt**

Er fattige bønder dømt til å bli miljøtapere?

Norge har i flere år trappet opp sin miljøbistand til skog og klima. Nå står nye tiltak for døren, blant annet i Brasil, Indonesia og Tanzania. Men hva med småbønders og fiskeres interesser når miljømilliardene rulles ut? **Av Gunnar Zachrisen**

4 viktige spørsmål

Vi har spurt to miljøaktivister, én forsker og én miljø- og utviklingsminister om svar på fire spørsmål:

1. Hvilke feil må vi unngå slik at fattige og marginaliserte grupper ikke blir taperne når naturverntiltak gjennomføres?
2. Hva gjør vi dersom lokale statlige eller ikke-statlige samarbeidspartnere bidrar til vold og menneskerettighetsovergrep?
3. Hvordan sikrer vi på best mulig måte lokalbefolkningens interesser?
4. Er det bedre å la være å yte miljøbistand?

Erik Solheim Miljø- og utviklingsminister:

1 Inorsk miljøbistand, inkludert skogsatsingen, gir Norge penger gjennom FN, utviklingsbankene og frivillige organisasjoner. Vi har valgt samarbeidspartnere som har etablerte rutiner i tråd med internasjonale standarder. Dette gjør vi for å kvalitetssikre den innsatsen vi finansierer og for å unngå å gjøre feil overfor berørte lokalsamfunn. Dette betyr at man identifiserer hvilke rettigheter og interesser som vil bli berørt, som for eksempel lokalsamfunns landrettigheter, og hvordan disse skal følges opp.

Konsultasjoner og deltakelse er et krav i Norges klima- og skogavtaler og en forutsetning for støtte. Når det gjelder skogbevaring er vi opptatt av at lokalbefolkningen i mange tilfeller er de som har kunnskap om ansvarlig naturressursforvaltning. Skogen er også i mange tilfeller deres livsgrunnlag. Dette er forhold som alle må ta hensyn til. Fattigdomsreduksjon er dessuten et sentralt mål for all norsk bistand.

2 Både vi og samarbeidslandene er forpliktet gjennom en rekke menneskerettighetsavtaler. Dersom det skjer alvorlige menneskerettighetsbrudd innenfor norskstøttede prosjekter vil vi ta opp dette med ansvarlige myndigheter i landet. Hvordan vi tar dette opp vil variere ut fra hva som vil være mest hensiktsmessig for å kunne påvirke. I mange prosjekter ligger det også inne kompetansebygging om menneskerettigheter.

3 Se svar 1 og 2

4 Nei, men god kvalitetssikring og risikovurdering av prosjekter er avgjørende.

Tor A. Benjaminsen Forsker, Universitetet for miljø- og biovitenskap:

1 Det er to hovedproblemer: Det tar tid å trene bak fasaden og se hva som faktisk foregår og ingen av hovedaktørene synes å være interessert i å bidra til dette. Det er ikke nok med overflatiske evalueringer og korte prosjektbesøk hvor man kun får den offisielle versjonen. Forskere blir også som regel presentert for en tilpasset historie når de er nye et sted, men forståelsen øker etter hvert som man tilbringer tid på stedet.

2 Da stopper man støtten til disse partnerne. I stedet kan man støtte grupper som arbeider for å fremme folks jordrettigheter og menneskerettigheter generelt.

3 Interessene til småbønder, husdyrgjeterne og fiskere må tas på alvor av bistanden på en helt annen måte en hva tilfellet er i dag. Det er et stort språk mellom bistandsretorikken om vinn-vinn mellom miljøvern og lokal utvikling og hva som skjer i virkeligheten. Dessverre blir ofte lokalbefolkningen taperne i prosessen. Dette gapet mellom retorikk og praksis er selve kjernen i debatten. Mektige aktører som statlige myndigheter, bistandsgivere og store internasjonale verne-NGOer forsøker å glatte over at dette gapet eksisterer. For å sikre lokalbefolkningens interesser må man våge å se bak retorikken og fasaden. Dette forutsetter grundige uavhengige evalueringer og kritisk forskning. Man kan også ha for eksempel fredskorpser og nasjonale menneskerettighetsgrupper som kan følge nøye med på hva som skjer.

Tor A. Benjaminsen

Rasmus Hansson

Lars Løvold

4 Det avhenger av konteksten. Miljøbistand er jo mye forskjellig og det finnes både god og dårlig. Men hvis fattige mennesker må bære kostnadene, slik situasjonen er mange steder i dag, så er det definitivt bedre å la være. Selv ikke gode miljøtiltak kan rettferdiggjøre ressursran.

Rasmus Hansson Leder i WWF-Norge:

1 At folk ikke får informasjon, stenges ute fra beslutningsprosesser og mister ressurstilgang uten rimelige alternativer. Og å feiltolke, forenkle eller konstruere antakelser om interessegruppene som er involvert.

2 Da skal vi si tydelig fra basert på vårt verdigrunnlag og våre etiske retningslinjer. Og vi må prøve å skjønne grunnlaget for det som skjer og opptre konstruktivt så ting ikke forverres.

3 Ved å bidra til en god balanse av råderett, utbytte, innflytelse og ansvar. Som «outsidere» kan vi, om vi får til jobben vår, bidra til at folk drar fordel av å forvalte ressursene sine bærekraftig. Hvis rettigheter til ressurser på lavest mulig nivå kan kombineres med innsikt og deltakelse i beslutninger pluss forpliktelse til å bidra til langsiktige og nasjonale behov, kan vi få en utvikling der lokalbefolkning ivaretar både sine umid-

«**«** Hvis fattige mennesker må bære kostnadene er det definitivt bedre å la være **»**»

delbare interesser og sine langsiktige interesser som deltakere i en nasjonal utvikling.

4 Miljøbistand er investering i vår felles framtid. Å droppe det er ansvarsløst. Konflikter om ressurser er ikke akkurat et problem som kom til verden med miljøbistanden, og det er ikke i folks langsiktige interesse at naturressurser feilforvaltes, overbeskattes eller ødelegges.

Lars Løvold Leder i Regnskogfondet:

1 Ved naturvernprogrammer må tiltakene ta utgangspunkt i lokalbefolkningens rettigheter og behov. Den gammeldage tilnærmingen der man kaster ut fattige lokalsamfunn fra sine tradisjonelle områder for å bevare naturen fører ikke bare med seg brudd på grunnleggende rettigheter, men er også lite bærekraftig som miljøstrategi.

Erfaring fra Amazonas, godt dokumentert av forskere, viser at urfolksterritorier er den mest effektive barrieren mot avskoging. Urfolksområdene har en like lav avskogingsstakt som rene naturvernrområder, til tross for at de generelt ligger i langt mer utsatte områder mot «avskogingsfronten». De siste årene er disse erfaringene styrket gjennom studier fra ulike deler av verden: Skogbevaringstiltak der lokalbefolkningen spiller en vesentlig rolle er de mest effektive. En forklaring er at lokalbefolkningen har en egeninteresse i langsiktig forvaltning av ressursene og viser seg å være de som er best til å sørge for bevaring. Å kaste ut folk skaper og forsterker konflikter, og undergraver alles interesse for å bevare skogen.

2 Det vil være uakseptabelt for oss og et grunnlag for å bryte samarbeidet dersom samarbeidspartnere bidrar til vold og menneskerettighetsovergrep. Grunnlaget for vårt arbeid er å styrke rettighetene til lokalsamfunn, som nettopp er de som ofte utsettes for overgrep og opplever brudd på sine rettigheter.

Regnskogfondets erfaring er at det er mulig – og fornuftig – å forene hensyn til lokalsamfunns rettigheter

og hensynet til miljøet dersom man bygger på lokalsamfunns rettigheter og behov. I tillegg vil det ofte være behov for støtte til disse samfunnene for at de kan videreutvikle og tilpasse lokale forvaltningssystemer bygd på lokal kunnskap og kultur.

3 Et av de aller viktigste prinsippene her er fritt, forhåndsinformert samtykke («Free prior informed consent») i internasjonalt menneskeret-

Utviklingsminister Erik Solheim og miljøbyråkrat Hans Brattskar under et kort møte med småbønder på Papua Ny-Guinea.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

tighetsspråk). Det innebærer at tiltak som berører lokalbefolkningens rettigheter – både materielt, politisk og kulturelt – skal igangsettes kun etter at de berørte har tilstrekkelig informasjon og aksepterer tiltaket. I praksis vil det innebære at de må være med på å utforme tiltaket for at det skal være godt tilpasset lokale forhold.

4 Miljørelaterte fattigdomsproblemer og hyppigere frekvens

av naturkatastrofer på grunn av klimaendringer gjør at Norge bør øke miljøbistanden, ikke redusere den. Men bistand bør ikke brukes til prosjekter – naturvern, energiutbygging eller andre – som innebærer brudd på lokalbefolkningens rettigheter, tvangsflytting eller ødeleggelse av fattiges livsgrunnlag. ■

gunnar.zachrisen@norad.no

Dette er anke-punktene mot miljøbistanden

MILJØPROGRAMMER kan ha store, uheldige konsekvenser for fattige mennesker som bor i verneområder. Det mener norske miljøforskere som har stått bak tre ulike forskningsprosjekter om naturvern i Øst-Afrika.

Bekymringsmeldingene har ført til en opphetet debatt mellom forskere og miljøorganisasjoner. Det skjer i en situasjon der Norge gjennom flere år har trappet opp bistandsatsingen på miljøprogrammer. Brasil, Indonesia, DR Kongo og Tanzania er noen av landene der miljø- og utviklingsminister Erik Solheim skal bruke milliarder av kroner på miljøtiltak. I Tanzania skal Norge bruke 500 millioner kroner gjennom FNs skogprogram mot klimautslipp (REDD).

Forskerne Tor A. Benjaminsen, Ian Bryceson og Hanne Svarstad oppsummerte sine funn i en kronikk i Aftenposten 16. november. Her er noen av forskernes viktigste funn og påstander:

■ Vern av dyreliv etableres på

masaienes beitemarker i det nordlige Tanzania. Gjetere og bønder forsøker å protestere uten å nå frem, mens turistnæringen og korrupte statsfunksjonærer tjener på utviklingen.

■ Vern av sjø- og kystområder i Tanzania er blitt etablert på bekostning av livsgrunnlaget til flere titusenvis av fiskere og deres familier. Protester fra fiskere er blitt slått ned med væpnet makt. Soldater er blitt satt til å inndra og ødelegge garn og tradisjonelle båter.

■ Med sikte på vern av mangroveskogen i Rufiji-deltaet har myndighetene brent ned hundrevis av hus, hytter og skur og hugget banan- og kokospalmer tilhørende lokale bønder (se egen artikkel s. 6). Uten mulighet til å dyrke mat trues bøndene av sult og nød. Konflikten i Rufiji er delvis et resultat av REDD-programmet, et program der Norge er en sentral økonomisk og politisk støttespiller.

■ Noen store internasjonale miljøorganisasjoner initierer og tilrettelegger nye vernetiltak, blant andre WWF. Disse har de siste årene hatt en enorm vekst i antall ansatte og i omsetning. Denne veksten muliggjøres av statlige bistandsgivere som Norge.

■ Naturvern representerer en inntektsmulighet for korrupte statsfunksjonærer. I Tanzania er sentrale politikere og byråkrater eiere av både safari- og jaktelskaper og har en interesse av å gi disse selskapene privilegert tilgang til attraktive områder. Det skjer på bekostning av lokalbefolkningen.

■ Miljøorganisasjonene, statstjenestemennene i mottakerlandet og bistandsgiverne har en felles interesse av å fremme et positivt glansbilde av miljøbistanden. Dette hindrer et kritisk innsyn i miljøbistandens konsekvenser.

Den opphetede debatten før jul i fjor gikk særlig på om WWF hadde et

medansvar for myndighetenes påståtte overgrep mot lokalbefolkningen i Rufiji-deltaet. Dette ble kategorisk avvist av WWF-Norge.

Den norske ambassaden understreker på sin side at det ikke har vært prosjekter i Rufiji finansiert med norske bistandsmidler. Derimot har det vært utbetalt penger til WWF-Tanzania til et program for å skolere tanzanianske miljøaktivister (se egen artikkel s. 2). Denne støtten er nå stanset i påvente av en korrupsjonsgranskning.

Norge har heller ikke utbetalt støtte til det statlige mangroveprosjektet MMP, som har stått sentralt i Rufiji-saken. MMP er underlagt Tanzanias departement for naturressurser og turisme. Norge støttet dette departementet med omlag 300 millioner kroner i en periode fra og med 2003, men støtten ble avvirket i 2006. Også dette var på grunn av korrupsjonsanklager. ■

gunnar.zachrisen@norad.no

12 **Aktuelt**

■ HEDER

Pris til Flyktningshjelpen

For andre år på rad har den liberiske avisen The Inquirer kåret Flyktningshjelpen til årets internasjonale ikke-statlige organisasjon i Liberia.

Flyktningshjelpen har jobbet i Liberia siden 2003. I tillegg til sitt utstrakte arbeid med å løse landkonflikter og gi barn og ungdom utdanning, har organisasjonen jobbet systematisk med å problematisere seksualisert vold.

■ LEVEALDER

44

år er gjennomsnittlig levealder i Afghanistan.
Ett av fire barn dør før de fyller fem år, ifølge FN.

USAs nye anti-terror-program bekymrer

Som et tiltak mot terrorfinansiering vil USA innføre et omfattende kontrollprogram for bistand i flere konfliktområder. En rekke hjelpeorganisasjoner frykter nå for konsekvensene.

Av Tor Aksel Bolle

Det amerikanske statlige bistandsdirektoratet USAID er en viktig finansieringskilde for en rekke internasjonale humanitære organisasjoner, blant dem også Norsk Folkehjelp og Flyktningshjelpen. Nå frykter de samme organisasjonene krav om å utlevere detaljerte opplysninger om både egne ansatte og ansatte i lokale partnerorganisasjoner i mottakerland.

Partner Vetting System er navnet på det nye kontroversielle anti-terrorprogrammet. Tross sterk motstand fra en rekke amerikanske humanitære organisasjoner har USAs bistandsmyndigheter allerede startet

opp programmet i Det palestinske området og i Afghanistan. I løpet av 2012 vil det bli innført i fem nye land: Libanon, Ukraina, Kenya, Filippinene og Guatemala.

USAID og det amerikanske utenriksdepartementet krever nå at organisasjoner som mottar amerikanske statlige bistandspenger i disse landene og områdene gir fra seg detaljert biografisk informasjon om såkalt «nøkkelpersonell». Informasjonen organisasjonene gir fra seg vil USAID og amerikansk UD sjekke opp mot blant annet hemmelige databaser som til-

Dette skjemaet er blant flere som USAID nå krever at hjelpeorganisasjonene må sende inn.

PAPERWORK REDUCTION ACT STATEMENT
*Public reporting burden for this collection of information is estimated to average 75 minutes per response, including time for reviewing existing data sources, gathering the necessary documentation, providing the information and/or documents required, and reviewing the collection of information for accuracy of this burden estimate and/or recommendations for reducing it, please send them to: A/GIS/DIR, Room 2400 SA, State, Washington, DC 20522-2202.

PRIVACY ACT STATEMENT
Authority: 18 U.S.C. 2339A, 2339B, 2339C, 22 U.S.C. 2151 et seq., Section 559 of the Appropriations Act, Executive Order 12947, and Homeland Security Presidential Directive 6.
Purpose: The information in the system supports the vetting of directors, officers, or other employees of organizations who are performing State contracts, grants, or other funding. The information collected from the organizations and individuals is specifically used to ensure that Department funds are not used to provide support to entities or individuals deemed to be a risk to US national security.
Routine Uses: The information is used to make determinations on applications for contracts, grants, or other funding and management of the United States Agency for International Development (USAID) for collaborative and vetting programs.
Disclosure: Disclosure of the information provided on this form will be done in accordance with the Department of State's System of Information Management concerning the Risk Analysis and Management System (RAM) (enter SORN #) which establishes the routine uses and Privacy Act apply to this system.

INSTRUCTIONS
Appendix Key Personnel (Use continuation sheets, as necessary)
Key personnel may include but is not limited to:
• The organization/company's President, Vice President, Executive Director, Deputy Executive Director, Chief Executive Officer, Treasurer, Secretary, and the Board of Directors.
• It may also include Program Managers or Project Managers.
Proposed Subcontractors or Sub-grantees must also complete a separate Information Form listing their key personnel.
Indicate "N/A" if a category does not apply. If no organization or company is listed, complete the information on each individual cash or in-kind assistance (including technical assistance).

APPENDIX: KEY PERSONNEL INFORMATION

Name (Last, First, MI)		Other Names Used ("also known as", nicknames, aliases)	
Place of Birth	Date of Birth (mm-dd-yyyy)	Gender: ☐ Male ☐ Female	
Citizenship(s)	US citizen or Permanent Legal Resident? ☐ Yes ☐ No	If yes, provide your U.S. Passport or Social Security Number	
Government Issued Photo ID Type	Government Issued Photo ID Number	Country of Issuance	
Address	Phone Number	Cellphone Number	
	Fax Number	E-mail	
Current Employer	Organizational Title	Project Title	
Afghan Citizen Use Only			
Father's Name	Tribes		
Tazkera Number	Passport Number	Country of Issuance	

Norske organisasjoner frykter nye krav om

AMERIKANSKE myndigheter vil som en del av dette programmet kreve informasjon om våre ansatte og trolig også ansatte i organisasjoner vi samarbeider med. Vi har ingen garanti for hvordan informasjonen vil bli brukt, sier generalsekretær i Flyktningshjelpen Elisabeth Rasmusson.

I 2010 fikk organisasjonen Rasmusson leder om lag 29 millioner

kroner fra amerikanske bistandsmyndigheter til arbeid i blant annet Afghanistan og i Kenya/Somalia. I likhet med alle organisasjoner som mottar støtte fra USA må Flyktningshjelpen garantere for at pengene ikke blir brukt i strid med USAs omfattende terrorlover. Men ifølge Rasmusson er det nye programmet noe mye mer.

– Partner Vetting System er mer

omfattende og langt mer problematisk. Det kan være i strid med både folkeretten og personvern. Og hvis humanitære organisasjoner blir oppfattet som instrumenter for amerikansk etterretning vil det være ekstremt uheldig sikkerhetsmessig. Det kan også bety at det blir vanskeligere å finne lokale partnere og at en del områder rett og slett blir umulige å jobbe i, sier Rasmusson.

Ifølge USAID ble det nye programmet innført i Afghanistan våren 2011. Men Flyktningshjelpen har foreløpig ikke blitt bedt om å gi fra seg informasjon om sine ansatte der, selv om organisasjonen mottar amerikanske bistandspenger i Afghanistan.

– Vi er ikke blitt bedt om det. Men vi merker et stadig større press på dette feltet. Vi jobber nå med en analyse

EGYPT Nye diskusjoner med IMF

Egypt har igjen henvendt seg til Det internasjonale pengefondet (IMF), etter at de i fjor takket nei til et tilbud om lån fra institusjonen på grunn av strenge betingelser. Regjeringen er i økonomisk knipe og forventer i år et budsjettunderskudd som tilsvarer 11 prosent av BNP.

hører amerikanske etterretningsorganisasjoner. USAs etterretningsvesen og politi vil også få tilgang til informasjonen.

– Det nye med dette programmet er at amerikanske myndigheter nå selv vil sjekke organisasjonens ansatte, blant annet opp mot informasjon fra etterretningsorganer. Organisasjonene blir redusert til en leverandør av informasjon, sier Kay Guinane.

Hun er jurist og leder Charity and Security Network, et nettverk etablert av flere amerikanske organisasjoner.

Lite effektivt

Guinane peker på det hun mener er en rekke problematiske sider ved det nye anti-terror-programmet. Blant annet tviler hun på at programmet kommer til å være mer effektivt enn de vurderingene organisasjonene selv gjør i dag.

– Hjelpeorganisasjonene har lang erfaring i å vurdere ansatte og partnere, og det er tvilsomt om det nye programmet vil være mer effektivt. Vi er også bekymret for kvaliteten på databasene som vil bli brukt for å sjekke ansatte og for om de som skal utføre jobben faktisk vil være kvalifisert til det. Det er videre uklart om organisasjoner som bli nektet støtte på grunn av eventuelle falske treff i databasene, vil kunne klage, sier Guinane.

Økt risiko

Det som imidlertid bekymrer amerikanske organisasjoner mest, er at innføringen av programmet kan medføre at USA-støttede humanitære organisasjoner heretter kan bli oppfattet som

Partner Vetting System

■ Partner Vetting System (PVS) er et program som skal minske risikoen for at amerikanske statlige penger blir misbrukt av terrorister eller deres støttespillere.

■ PVS er allerede innført i Det palestinske området og i Afghanistan. Innen 30. september i år skal PVS innføres som et pilotprogram i fem nye land: Libanon, Ukraina, Filippinene, Kenya og Guatemala.

■ Etter at den ett-årige prøveperioden er over vil amerikanske myndigheter vurdere om programmet skal utvides.

informanter for amerikansk etterretning. En rekke organisasjoner har påpekt at dette både kan utsette ansatte for økt fare og gjøre det svært vanskelig å finne lokale partnere.

I et dokument datert 6. januar i år imøtegår amerikansk UD en del av innvendingene fra de humanitære organisasjonene. Som et svar på bekymringen om at det nye programmet vil medføre økt risiko for hjelpeorganisasjonenes ansatte svarer UD at man tar den innvendingen på alvor, men at andre vurderinger er vel så viktige. «Til syvende og sist har USAs regjering et ansvar for effektivt å sørge for at amerikanske skattebetaleres penger ikke vil bli misbrukt av terrorister», heter det blant annet.

– Både USAID og Utenriksdepartementet ser bort fra helt sentrale innvendinger fra de humanitære organisasjonene. Det er beklagelig, sier Kay Guinane. ■

toab@norad.no

«USAs myndigheter vil nå selv sjekke organisasjonenes ansatte, blant annet opp mot etterretningsinformasjon»

Kay Guinane, leder av Charity and Security Network

«Det er lite rom for forskning i en debatt der hovedspørsmålet er om bistand 'virker' eller ikke»

Øyvind Eggen, forsker ved NUPI (Dagsavisen)

Skepsis til Høyre-forslag

Høyre vil kutte Norges bistandsengasjement fra 114 til 25–40 land. Det vil først og fremst gå ut over bistand gjennom norske frivillige organisasjoner. Nå reagerer organisasjonene. **Av Even Tømte**

– VI FÅR MER UT av pengene hvis bistanden konsentreres geografisk og tematisk, sier Peter S. Gitmark, som er stortingsrepresentant og bistandspolitisk talsperson for partiet. Målet er mest mulig fattigdomsbekjempelse og demokratisk utvikling for minst mulig penger.

I hovedsak er det norske ikke-statlige organisasjoner som står for spredningen av norsk bistand på mange land. Men Gitmark er likevel ikke villig til «å fire på prinsippene». Han oppfordrer i stedet de frivillige organisasjonene til å skaffe seg en buffer slik at de kan tåle framtidige bortfall av statlige tilskudd.

Norges største opposisjonsparti vil konsentrere bistanden om Afrika. I tillegg kan partiet godta bistand til noen land i Asia som er viktige for Norge eller «der Norge har spilt en betydelig rolle». Sistnevnte betyr, ifølge Høyre, De palestinske områdene, Afghanistan og Pakistan. Latin-Amerika og meste parten av Asia skal kuttes helt ut. Partiet gjentok dette budskapet under en debatt i Stortinget før jul.

Fokusert innsats

Gitmark vil at organisasjonene skal spille en større rolle i bistanden. Samtidig vil han at de i større grad bør måles på resultatene de oppnår, og mener de bør ha en buffer slik at de kan tåle bortfall av statlige tilskudd.

– I mange av landene vi gir lite bistand til er det hovedsakelig ikke-statlige organisasjoner som driver bistanden. De vil rammes når man kutter ut disse landene, men totalt vil det bli mer penger tilgjengelig for den ikke-statlige bistanden, lover Høyrepolitikerer.

Rettighetskamp

Organisasjonene møter uttalelsene med skepsis.

– Å starte debatten med antall land blir for oss å starte i feil ende. I stedet må man analysere politisk og økonomisk makt i regionene vi satser, for så å se om Norge kan gjøre noen forskjell, sier Monica Sydgård, leder for politikk og samfunn i Redd Barna.

Hun understreker at norske organisasjoner ikke skal drive bistand verken for å tilfredstille de norske myndighetene eller de frivillige organisasjonene. Hensikten med bistanden er derimot å sørge for at befolk-

Peter Gitmark og Høyre vil kutte Norges bistandsengasjement fra 114 til 25–40 land.

ningen i utviklingsland får innfridd sine grunnleggende rettigheter.

Vil ha avklaring

Anne Marie Helland, leder i utviklingspolitisk avdeling i Kirkens Nødhjelp, er kritiske til hvordan Høyre vil prioritere bistanden.

– Høyre har uttalt at de er sterkt kritiske til etiopiske myndigheter og det samarbeidet miljø- og utviklingsminister Erik Solheim har igangsatt der. Begrunnelsen er at de mener at demokratiutviklingen går i feil retning. Mener partiet at vi skal kutte alle samarbeidskanalene til Etiopia, eller bare stat-til-stat-bistanden? Det er viktig at Høyre avklarer hvem som skal holde udemokratiske regimer ansvarlig hvis ikke det sivile samfunnet er sentral i denne oppgaven, sier Helland.

Hun spør samtidig hva det innebærer at organisasjonene i større grad skal måles etter resultatene de oppnår.

– En slik tilnærming står i fare for å vri klokka tilbake mot såkalt tjenesteleveranse-bistand, fordi slike mål lettere kan formuleres i kvantitative former (antall skoler bygget, antall vaksiner satt). Demokratisering eller menneskerettigheter er mye mer krevende å måle (og dermed å oppnå), men til gjengjeld meget viktige, advarer Helland. ■

«Å starte debatten med antall land blir for oss å starte i feil ende»

Monica Sydgård, leder for politikk og samfunn i Redd Barna

ansatt-sjekk

av hva det nye programmet vil bety for oss. Vi samarbeider også med andre organisasjoner for blant annet å finne ut hvordan dette vil påvirke andre givere, sier Rasmusson.

Norsk Folkehjelp mottok i fjor om lag 80 millioner kroner fra USAID og amerikansk UD. Også i Folkehjelpa er man usikre på hva de nye amerikanske informasjonskravene vil innebære.

– Nå jobber vi med å få oversikt over konsekvensene av dette nye programmet, men vi vil ikke inngå kompromiser i forhold til ansattes sikkerhet eller personvern, sier fungerende kommunikasjonssjef Ivar Christiansen.

Han karakteriserer USAID-støtten til Norsk Folkehjelp som «viktig for virksomheten», men ikke uunnværlig. ■

toab@norad.no

Elisabeth Rasmusson, generalsekretær i Flyktninghjelpen.

FOTO: KRISTIN SVORTE

14 Aktuelt

Virker bistanden?

I år er det **60 år** siden Stortinget bevilget ti millioner kroner til Indiahjelpen, starten på den statlige norske bistanden. Det er også **50 år** siden Norsk Utviklingshjelp, Norads forløper, ble etablert.

I jubileumsåret 2012 vil vi i hvert nummer av Bistandsaktuelt be en sentral person i bistandsmiljøet å reflektere rundt bistandens resultater, problemer og utfordringer.

Vi spør: **Virker bistanden?**

Fast i troen

I 18 år har Atle Sommerfeldt vært leder av Kirkens Nødhjelp. Han er fortsatt fast i troen på at bistand både har vært og vil være viktig i bekjempelsen av fattigdom. Derimot er han ikke imponert av den økende bistandskritikken.

Av Tor Aksel Bolle

Atle Sommerfeldt er nestoren blant generalsekretærene i de store norske organisasjonene. Siden 1994 har han ledet Kirkens Nødhjelp, i en tid med kraftig vekst, økt profesjonalisering og politisering av organisasjonen. I perioder har det vært uro både internt i Kirkens Nødhjelp og på grunn av standpunkter organisasjonen har tatt.

29. januar starter Sommerfeldt i sitt nye virke – som biskop i Borg. Men selv om han er på vei ut av bransjen, er engasjementet for nestekjærlighet og solidaritet med verdens fattige fortsatt sterkt.

– *Har norsk bistand bidratt til å redusere fattigdommen i verden?*

– Ja. Det er ingen tvil om at det internasjonale bistandssystemet, inkludert norsk bistand, har bidratt til å redusere antall fattige i verden. Bistanden har blant annet bidratt til å gi millioner tilgang til helse, utdannelse, vann og mat. Da jeg begynte å engasjere meg i internasjonale spørsmål, het det seg at to tredeler av verdens befolkning lever i stor fattigdom. I dag snakker vi om en tredel. Det er ikke godt nok, men det er en klar fremgang.

– *Men denne fattigdomsreduksjonen kan vel bistanden ikke ta æren for?*

– Selvfølgelig ikke alene. Andre faktorer har vært langt viktigere – handel, den kraftige veksten i India og Kina,

migrantenes bidrag til hjemlandene, slutten på den kalde krigen og den enorme sløsingen den medførte og så videre. Det er jo en erkjennelse som har ligget i det brede norske bistandsmiljøet i minst 15–20 år. Men bistanden har spilt og kan fortsette å spille en viktig rolle for i arbeidet med å redusere fattigdom, myndiggjøre marginalisert grupper og å styrke menneskerettighetene. I tillegg er det et økende behov for bistand på grunn av klimakatastrofer og andre humanitære kriser

– *Har bistandslobbyen gitt inntrykk av at bistand er viktigere enn det faktisk er?*

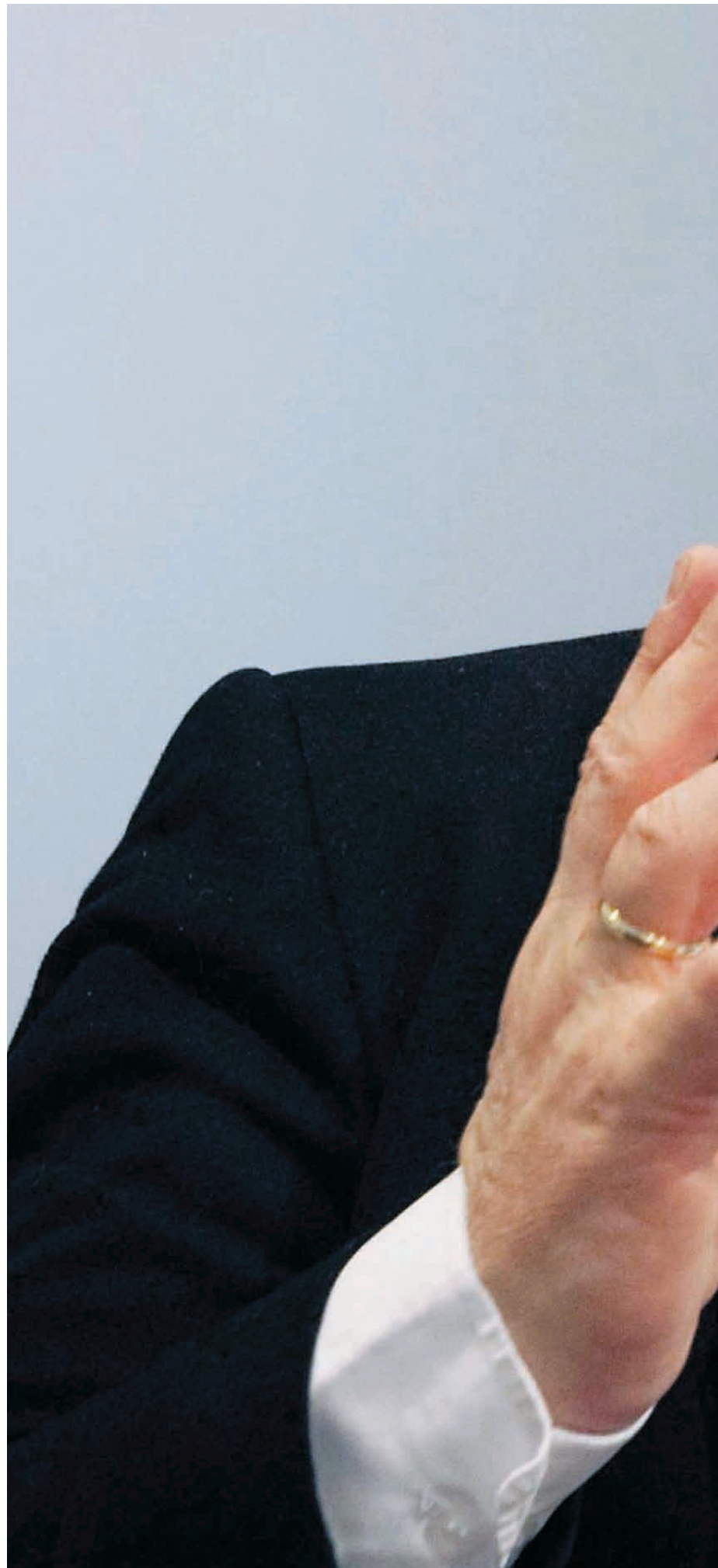
– Ja. Vi som jobber med dette har nok tidligere uttrykt oss på en måte som gjør at bistandskritikere kan hevde at vi har gitt inntrykk av at bistanden alene kan løse fattigdomsproblemer i verden. Det kan den ikke, men jeg vil altså påpeke at det har vi heller aldri ment. Allerede i Stortingsmelding 94 fra 1975 understrekes det at bistand må sees i sammenheng med handelsregler, gjeld og så videre. Men deler av innsamlingspråket vårt kan nok kritiseres for å ha gitt et overdrevet inntrykk av hva bistand kan oppnå, utover den utvilsomme endringen den gir for enkeltmennesker og lokalsamfunn.

– *Bistanden kritiseres for å ha bidratt til å holde korrupte regimer ved makten?*

– Bistand har utvilsomt blitt brukt som er instrument for å holde korrupte ledere ved makten og for å skape avhengighet. Problemet har ikke vært bistand i seg selv, men at store givere har brukt bistanden som et redskap for å skape klienter og avhengighet, ikke for å bekjempe fattigdom. Dette så vi jo tydelig under den kalde krigen og det preget bistanden fram til 90-tallet. Norsk bistand har i liten grad vært preget av slike hensyn, men Norge er

Etter nesten to tiår som sjef for Kirkens Nødhjelp har Atle Sommerfeldt fortsatt et sterkt engasjement for å hjelpe verdens fattige. – Bistand vil fortsatt spille en rolle, fastslår en påtroppende biskopen.

FOTO: KEN OPPRANN

en liten giver. Samtidig vil jeg si at en stor feil fra norsk side var at man var så lite kritisk til en rekke autoritære regimer i samarbeidsland, for eksempel i Tanzania og Zambia. Noe av det viktigste vi har lært gjennom disse årene er at menneskerettigheter og folkestyre ikke kan løsrives fra en stabil og langsiktig utvikling.

– *Og har vi vært med på å skape avhengighet?*

– Det er utfordring for all bistandsvirksomhet at man kan bidra til å skape avhengighet. Og når formålet er å skape avhengighet, slik det var for en del givere tidligere, så blir det fort resultatet også. Det er jo svært uheldig når et lands myndigheter er mer opptatt av hva givernes ønsker enn hva be-

folkningen mener. Men igjen: dette er ikke kritikk som opprinnelig kommer fra «bistandskritikerne». Hvordan vi kan skape mekanismer som gjør politikere lydhøre for egen befolkning og unngå å skape avhengighet har vært høyt på agendaen i bistandsmiljøet i minst 15 år. I det kirkelige systemet var dette en av de viktigste debattene på 80-tallet.

– *Du virker ikke veldig imponert over argumentasjonen til «bistandskritikerne», som for eksempel Moyo og Easterly internasjonalt eller Toje, Tvedt og Østerud i Norge?*

– Noe av kritikken er viktig å lytte til, blant annet har vi vært for lite åpne om våre feil og hvor vanskelig mye av det vi holder på med er. Jeg synes det

Atle Sommerfeldt

■ Har vært generalsekretær i Kirkens Nødhjelp siden 1994.

■ Utdannet teolog og har tidligere blant annet vært aktiv i anti-apartheidarbeid for Sør-Afrika, generalsekretær i Botswana Church Council og ledet Mellomkirkelig råd. Sluttes nå i Kirkens Nødhjelp og blir biskop i Borg.

er bra med et kritisk søkelys på bistanden. Tvedts kritikk fra 1995 om ideelle organisasjoners manglende bevissthet om sin samfunnsmessige funksjon hadde for eksempel mye for seg. Og det gjøres feil i bistanden som over alt ellers. Men samtidig mener jeg mye av den såkalte «bistandskritikken» er populistisk og ukvalifisert. Det er mye syensing og mange myter som gjentas. Jeg er også veldig skuffet over hvor lite villige akademikere som går høyt ut på banen med kritikk, er til å delta i debatten over tid.

– Hvis vi prøver å se litt fremover – går bistandsepoken mot slutten?

– Hvis man med bistandsepoken mener troen på at 100 milliarder dollar i året kan utrydde all fattigdom – så ja

– da går bistandsepoken mot slutten. Men det har jeg altså aldri trodd. Så lenge en tredjedel av verdens befolkning lever i stor fattigdom, vil det være behov for mekanismer som bidrar til omfordeling av ressurser. Her vil bistanden fortsatt spille en viktig rolle, men jeg tror og håper på en bistand som har

Deler av innsamlingspråket vårt kan nok kritiseres for å ha gitt et overdrevet inntrykk av hva bistand kan oppnå >>

fattigdomsbekjempelse som mål og er mindre preget av andre hensyn.

– Hva blir de største utfordringene for bistanden fremover?

– Det er jo mange store utfordringer, men jeg vil peke på to: Globalt bor stadig flere svært fattige mennesker i mellominntektsland. Da blir utfordringen i større grad fordeling i landene enn overføringer fra rike land til fattige. Bistanden må derfor støtte organisasjoner som kan bidra til folkelig engasjement rundt omfordeling og legge press på regjeringen i utviklingslandene. På den måten kan de være med og sikre de fattiges rettigheter og begrense de rikes grådighet. På dette området har vi foreløpig ikke oppnådd mye og dette kommer

til å bli stadig viktigere.

For de store internasjonale ideelle organisasjonene tror jeg det vil bli en voksende utfordring at mange av dem har hele sin styringsstruktur og sitt tyngdepunkt i rike land. De har ingen demokratisk representasjon fra mange av landene de jobber i og mangler naturlige partnere og lokal forankring. Det blir hele tiden sagt at lokal og folkelig forankring er viktig, men vi ser at pengene går til de store organisasjonene med base i rike land. Her mener jeg at KN er på rett vei med sitt medlemskap i ACT-alliansen. Der er 120 kirkelige organisasjoner medlemmer, hvorav 80 prosent fra utviklingsland. ■

Masse- morderen verden glemte

Selv om parasittsykdommen kala azar globalt tar livet av mer enn 60 000 mennesker årlig, er den aggressive lidelsen glemt av verdenssamfunnet. Noen mener til og med at legemiddelindustrien lukker øynene med vilje.

Av **Anne Siri Renå (tekst)** og **Ine Eriksen (foto)**, i Georgia

Leger uten grenser har definert tropesykdommen kala azar som en av «ti glemte kriser» i verden. Behandling av sykdommen er ofte dyr og svært smertefull, og medisinene kan være vanskelige å få tak i. Humanitære organisasjoner, stater, legemiddelindustrien, private bistandsgivere og overnasjonale organer dytter skyld og ansvar mellom hverandre. I mellomtiden dør folk av en sykdom mange mener burde vært utryddet for lengst.

Aggressiv sykdom

I fjor høst fødte Cira Tskitishvili sitt tredje barn med et ukomplisert keisersnitt. Så begynte dramaet. En høy feber herjet i Ciras kropp. I løpet av 25 dager ble den nybakte moren satt på fem ulike antibiotikakurer. Tabletene ga henne bare ytterligere mageproblemer. Da legene overrakte henne en beskjed ved sykesengen, var det nedslående nyheter. Cira hadde infeksjon i livmoren, og den måtte trolig fjernes.

– Jeg trodde for alvor at jeg kom til å dø, sier den georgiske kvinnen med lav stemme. 27-åringen har ikke kommet helt til hektene ennå, der hun sit-

ter ytterst på sengekanten med morgenkåpen på i det kjølige rommet.

Sandfluebittet

Historien fikk likevel en lykkelig slutt for Cira Tskitishvili. For det er ikke alle som overlever den sykdommen hun hadde pådratt seg, parasittsykdommen kala azar. Og hun slapp å miste livmoren. En grunn til at hun overlevde var trolig at hun i siste liten ble undersøkt ved et spesialisert sykehus for tropemedisin og parasittologi i Tbilisi.

Det var antakeligvis sist sommer hun fikk sykdommen, da hun ble bitt av en sandflue.

– Symptomene på kala azar er vanligvis nokså generelle, og sykdommen kan derfor være vanskelig å lokalisere, selv om den er kjent blant leger og relativt utbredt her, forteller lege Marina Manjoaladze, som har jobbet ved spesialiserte sykehuset S. Virsaladze i 30 år.

Smertefullt

Verdens helseorganisasjon (WHO) anslår at minst 60 000 mennesker dør av kala azar hvert år. Parasittsykdommen er mest utbredt i land som India, Nepal, Bangladesh, Brasil og Sudan.

Kala azar-pasient Cira Tskitishvili (27) har fortsatt nesten ikke tilbrakt tid med den nyfødte sønnen sin, som er hos familien. Men hun er tross alt lykkelig over å ha overlevd. FOTO: INE ERIKSEN

Den nyeste behandlingen mot sykdommen er intravenøs. FOTO: INE ERIKSEN

I Georgia er det omkring 180 tilfeller av kala azar årlig, og dødsraten her er relativt lav. Når døden likevel rammer er det som oftest fordi sykdommen har blitt oppdaget for sent, eller at pasienten er HIV-smittet eller har en annen alvorlig svikt i immunsystemet fra før av.

Den hittil vanligste behandlingsformen for kala azar ble utviklet på 1930-tallet. Den smertefulle kuren består av giftige sprøytestikk i musklene hver dag i 30 dager. Fram til sist sommer var det på denne måten Manjoaladze og de andre legene behandlet pasientene sine ved sykehuset i Tbilisi, før de gikk over til Ambisome.

– Denne nye behandlingsmåten er intravenøs, så fire injeksjoner i løpet av en tidagersperiode er nok. I tillegg til å være kortere, er behandlingen langt mindre smertefull enn den for-

rige. Tidligere var det forferdelig å se hvordan pasientene led seg gjennom den månedens behandlingen varte, forteller hun.

De aller yngste

Manjoaladze beveger seg mellom sykehussengene. Her er 27-åringen Cira, sammen med en pasient på fem år og en på to.

Den yngste pasienten gråter høyt og støtvis under den intravenøse behandlingen. Etterpå sovner han som en utmattet hvit engel i bestemors armer.

Bestemor forteller at hun ble svært bekymret da lille Nicoloz på uforklarlig vis fikk diaré og feber på godt over 40. Nå våker kvinnen over barnebarnet dag og natt. Han utgjør den mest sårbare gruppen kala azar-pasienter – de aller minste barna. Mer enn én gang har legen opplevd at døden sniker seg inn.

– De fleste som dør av sykdommen er under tre år. Men i dette rommet snakker vi ikke om døden, hvisker Manjoaladze.

Barn rømmer

Den norske sykepleieren Rakel Helen Ludviksen har opplevd at barn har rømt hjemmefra og vekk fra behand-

Det er de yngste pasientene som oftest rammes av den livsfarlige parasittsykdommen

FOTO: INE ERIKSEN

linger, fordi de er så smertefulle.

Ludviksen har drevet feltarbeid for Leger uten grenser i 12 år, i hovedsak i afrikanske land.

– *Hvorfor er dødstallene for en sykdom som kala azar så høye?*

– Det er flere aspekter bak disse tallene. Viktige momenter er dyre medisiner, og lav kjøpekraft blant folk i de fleste landene hvor sykdommen rammer. De medikamentene vi har tilgjengelig er utdaterte og lite effektive. Intravenøs behandling krever oppfølging i etterkant

– At behandlingen ofte er både vond og tidkrevende gjør det enklere for pasientene å avbryte. For å få behandling må en kanskje reise langt og ta seg fri fra andre ting, og det igjen betyr ofte tap av inntekt, sier Ludviksen.

Hun mener at alle disse faktorene bidrar til å forringe kvaliteten på behandlingen. Og utsiktene til å få til en positiv endring er ikke av de beste.

– De som rammes hardest har ingen sterk stemme, ingen protestmuligheter og liten kjøpekraft, fortsetter Ludviksen.

Liten interesse

For sykepleieren er det viktig at

enkel og effektiv behandling blir reelt tilgjengelig for menneskene som rammes av kala azar. I fjor høst debatterte Ludviksen i Dagens Næringslivs spalter mot direktøren i Legemiddelindustrien (LMI), Karita Bekkemellem. I denne ordvekslingen hevdet Ludviksen at Legemiddelindustrien ikke ønsker noen framgang på området.

– *Hva mener du må til for at situasjonen skal endre seg?*

– Med økonomiske midler og sterk politisk vilje vil verden få nye medisiner, sier Ludviksen. Hun mener også det er rett og rimelig at både selskaper og privatpersoner som tjener mye penger, gir av sitt overskudd for å bedre tilgjengelighet og kvalitet på medisiner i fattige land i verden.

Lover å ta større ansvar

Karita Bekkemellem, direktør i Legemiddelindustrien, blir på sin side provosert av de som gir industrien skylden for at mange millioner dør i fattige land på grunn av medisinmangel.

– Det blir helt feil å si at en kommersiell aktør skal ha et spesielt ansvar for å utvikle og distribuere medisiner gratis. Jeg legger ikke →

◀ De fleste som dør av sykdommen er under tre år ▶▶

Lege Marina Manjoaladze ved spesialsykehuset S. Virsaladze

18 Aktuelt

En helsearbeider fra Leger uten grenser holder fram kameraet sitt. Bildet viser hvordan kala azar-pasienten Zaynab så ut da han kom inn til sykehuset i det østlige Sudan. Nå er han frisk igjen. FOTO: SCANPIX/REUTERS

Karita Bekkemellem, direktør i Legemiddelindustrien. FOTO: BJARNE THUNE/WIKIMEDIA

← skjul på at legemiddelindustrien i større grad har satsset på utvikling av medisiner der en kan forvente å tjene penger. Men det at vi har overskudd i rike land, åpner for at flere ressurser kan brukes på utvikling av medisiner til fattige land, sier Bekkemellem.

Selv om den tidligere Ap-statsråden mener Leger uten grenser bommer når de legger så godt som all skyld på legemiddelindustrien, berømmer hun likevel innsatsen til organisasjonen, og sier det er positivt at de er utålmodige.

– Du sier at dere er innstilt på å ta et større samfunnsansvar. Hva legger du i det konkret?

– Brede partnerskap mellom ideelle, offentlige og kommersielle aktører er helt nødvendig for å komme i mål. Ved å støtte opp om disse kan vi bidra enda mer, enten det er gjennom rabattordninger og frigivelse av patenter, deling av medisinsk forskning eller teknologioverføring, fortsetter Bekkemellem.

Hun trekker fram vaksinealliansen

GAVI som eksempel på et sånt samarbeid som fungerer. Bekkemellem hevder at Legemiddelindustrien allerede er en av de største bidragsyterne til forskning på sykdommer i de fattigste landene.

Del av menneskerettighetene

Norge gir i underkant av tre milliarder kroner årlig til helse relatert bistand. Ifølge avdelingsdirektøren for helse, utdanning og forskning i Norad, Paul Richard Fife, går en del av denne potten til en avdeling i WHO som jobber med neglisjerte tropesykdommer.

I likhet med Leger uten grenser mener Fife det er vanskelig å få legemiddelindustrien til å satse på forskning på behandling og medisiner som i hovedsak skal brukes i fattige land med liten betalingssevne. Samtidig understreker han, som Bekkemellem, viktigheten av partnerskap mellom ulike instanser for å finne de beste løsningene. *Drugs for Neglected Diseases initiative (DNDi)* er et eksempel på en behovsdrivet og ikke-kommersiell organisasjon som

« Det blir helt feil å si at en kommersiell aktør skal ha et spesielt ansvar for å utvikle og distribuere medisiner gratis »

Karita Bekkemellem, direktør i Legemiddel-industrien

Kala azar

■ Kala azar er en parasittsykdom, hvor parasitten i hovedsak overføres til mennesker gjennom bitt fra sandfluer

■ De to vanligste typene er visceral og kutan form. Den første formen gir feber, forstørret milt og lever, avmagring, diaré og anemi. Den andre utvikler knuter på ulike deler av kroppen, og gir sårdannelse

■ Ambisome er den mest effektive medisinen som finnes på markedet i dag. Dette er opprinnelig en medisin mot soppinfeksjoner. Medisinen er dyr

■ Ubehandlet er sykdommen nesten alltid dødelig

■ Det finnes ingen vaksiner mot sykdommen

Kilde: Folkehelseinstituttet og WHO

90 prosent på 10 prosent

Legemiddelindustrien bruker rundt 550 milliarder kroner årlig på forskning og utvikling av medisiner globalt. 90 prosent av pengene brukes på helseproblemer til mindre enn 10 prosent av verdens befolkning.

Av legemidlene som er utviklet de siste 30 årene, er kun én prosent utviklet spesielt mot tropiske sykdommer og tuberkulose. Det har skjedd til tross for at disse sykdommene står for rundt 11 prosent av sykdomsbyrden i verden.

Kilde: WHO og Leger uten grenser

jobber for å utvikle medisiner mot de neglisjerte sykdommene.

– Hvor ligger så ansvaret for at de neglisjerte sykdommene blir prioritert?

– Dette er det ikke et enkelt svar på. Trolig vil det være vanskelig å holde støtten og interessen oppe fra alle aktørene om en starter for mange partnerskap og fond. Norge mener at Verdens helseorganisasjon (WHO) spiller en særdeles viktig rolle som en kunnskapsbasert og samordnende arena, sier Fife.

Jan Helge Solbakk, professor ved

Senter for medisinsk etikk ved Universitetet i Oslo, har tidligere uttalt til nettstedet forskning.no at legemiddelindustrien ikke kan løse problemet alene. Han mener det internasjonale samfunnet, som del av menneskerettighetene, har en plikt til å sikre gode helsevilkår for alle, og til at alle skal kunne høste fruktene av vitenskapelig og teknologisk utvikling.

Solbakk mener at også nasjonalstatene har et ansvar for forskning og utvikling av legemidler mot sykdommer som rammer folk i fattige land. Professoren har etterlyst et internasjonalt organ som kan styre og overvåke forskningsmidlene.

Må handle nå

Lista over neglisjerte tropesykdommer er lang. Lege Piero Olliaro har jobbet med problematikken siden 1980-tallet, og er en av lederne i programmet Research and Training in Tropical Diseases (TDR) i Verdens helseorganisasjon. Han fastslår at det langt ifra blir gjort nok på området,

Bitt fra sandfluer påfører folk den livstruende sykdommen kala azar. Roghaya fra Øst-Sudan er av de heldige som er blitt behandlet for kala azar med den nye medisinen Ambisome.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/M.N.ABDALLAH

selv om utviklingen har vært «noe positiv» de siste årene.

– Det er nå helt nødvendig med kontinuerlig pengestøtte både for å forske videre på medisiner som allerede finnes på markedet, og for utvikling av nye medisiner. Både legemiddelindustrien, enkeltland, bedrifter med overskudd og andre donorer bør bidra her, understreker Olliaro.

I 2005 inngikk WHO en avtale med landene Bangladesh, India og Nepal med mål om at kala azar skal utryddes som et «offentlig helseproblem» innen 2015. Det betyr trolig at det fortsatt vil være tilfeller av sykdommen, men langt fra så mange som i dag. Disse tre landene står nå for over 80 prosent av alle kala azar-tilfellene i verden.

Behov for forskning

– Er dette et realistisk mål?

– Det er mulig å utrydde sykdommen, men det gjenstår fortsatt mye jobb. Jeg vil ikke antyde når det kommer til å skje, fortsetter Olliaro. Utfor-

dringene med kala azar er mange. Parasittene er nokså like i Afrika og Asia, men de samme behandlingsmåtene fungerer ikke like godt på begge kontinenter. Hvorfor vites fortsatt ikke, og dette gjør det vanskelig å finne én behandlingsform som er bra nok.

En liten glede i det hele er at legemiddelfirmaet Gilead Sciences nylig vedtok å donere 445 000 medisinglass med kala azar-medisinen Ambisome til WHO. I perioden 2012 til 2016 vil dette kunne behandle mer enn 50 000 kala azar-pasienter.

Utenfor sykehuset i Georgias hovedstad feier en sur vind gjennom gatene, georgierne er surret inn i tungt tøy. Noen av dem vil, paradoksalt nok nå som gradestokken viser flere minusgrader, komme til å pådra seg diffuse symptomer på en tropisk sykdom. I Georgia er omfanget av tropesykdommen kala azar begrenset, men på verdensbasis er det stort. Spørsmålet er når den neglisjerte sykdommen kan slettes fra lista over helseproblemer – for godt. ■

« De som rammes hardest har ingen sterk stemme, ingen protestmuligheter og liten kjøpekraft »

Den norske sykepleieren Raket Helen Ludviksen

20 Aktuelt

Liv- reddere bak scenen

Nødhjelpsoperasjonen i Somalia er verdens vanskeligste – og farligste. Det kreves muskler, nøyaktighet, penger og handelsforbindelser verden over for å få maten frem til de som er rammet av katastrofen. **Av Hege Opseth, i Kenya**

Stefano Porretti er landdirektør for WFPs Somalia-innsats.

FOTO: HEGE OPSETH

Ordforklaring: **Logistiker** – person som arbeider med forsyningstjeneste, for eksempel leveranser av matvarehjelp under nødhjelpsoperasjoner.

De viktigste menneskene, og samtidig de mest anonyme i enhver nødhjelpsoperasjon, er logistikere. Når penger, transport, forsyninger og aktører fra hele verden skal samordnes, skal det lite til før noe går galt.

Derfor er det de mest erfarne som får slike jobber. En av dem er italieneren Stefano Porretti.

Bistandsaktuelt møter ham på Verdens matvareprogram (WFP) regionale hovedkontor i Nairobi. Bak seg har Porretti farefulle oppdrag i Sudan, Tsjad, Afghanistan og Irak. Landdirektøren for WFPs Somalia-innsats har vært tilstede i de verste krisesituasjonene verden har sett de siste tiårene. Han er likevel ikke i tvil: – Det blir ikke verre enn i Somalia.

Mat til 1,2 millioner

International Committee of the Red Cross (ICRC) har også matutdelinger i stor skala i Somalia, men Bistandsaktuelt har valgt å fokusere på WFP som verdens største humanitære aktør med hovedmandat å bekjempe sult. I 2010 delte denne FN-organisasjonen ut over 4,6 millioner tonn mat til nødlidende i 75 land.

Da FN i fjor sommer erklærte tre regioner i Somalia for katastrofeområder, hadde Somalia-teamet, med Stefano Porretti i spissen, i lang tid sett at hva situasjonen var i ferd med å utvikle seg til.

– 1,2 millioner liv. Det er de vi har reddet, sier Porretti. Han tar en pause før han legger til: – Det er selvfølgelig ingen nøyaktig statistikk, men det er det antall mennesker vi har sørget for at har fått mat de siste månedene.

En oversikt fra WFP viser at maten som er kjøpt inn under katastrofen kommer fra hele verden. Sultne somaliere har de siste månedene spist korn, høyenergi-kjeks, olje og ulike basismatvarer som FN-organisasjonen har kjøpt fra følgende land: Canada, Venezuela, Italia, Frankrike, Belgia, India,

Indonesia og Ukraina. En god del er også kjøpt inn regionalt, i Etiopia, Mosambik, Sudan, Sør-Afrika og Uganda. I tillegg har det kommet direkte matvarebistand fra Namibia, Cuba, Brasil og USA.

– Det er en komité i Roma som avgjør hvor maten skal kjøpes. Avgjørelsen baseres på pris, tilgjengelighet og når den kan leveres, samt kvalitet, forteller Porretti.

Fra den dagen et giverland bevilger penger, går det normalt fra tre til seks måneder før maten WFP kjøper når nødlidende mennesker i en katastrofesituasjon. Dette er den gjennomsnittlige tida det tar dersom matvarene må kjøpes inn i andre regioner, for deretter å krysse havene på vei til de kriserammede.

Norge har gitt 620 millioner kroner til nødhjelpsarbeidet på Afrikas Horn. Mesteparten av dette har gått til Somalia. Andre bidragsytere er blant andre USA, Tyskland, Saudi-Arabia, Thailand, Australia, Kina og Russland.

Kamp om å komme først

Dårlige veier og manglende sikkerhet gjør at det å transportere mat i lastebiler ikke er noe alternativ. Flysendinger har vært brukt i liten grad, kun helt i starten da det hastet som mest å få høyenergi-kjeks inn i de verst rammede områdene. 90 prosent av maten fraktes derfor sjøveien. Maten som skal til Somalia kommer oftest med skip via havnebyen Mombasa, men noen ganger via Djibouti, Dar es Salaam og Sør-Afrika.

Etter en lang seilas fra enten Italia eller India er det nå den virkelige jobben for logistikkteamet starter. På det gigantiske matvarelageret i Mombasa syder det av aktivitet. Havnen syslesetter tusener av mennesker. Alt skal omlastes til nye og mindre skip – som må fylle helt spesielle krav for å levere i Mogadishu. Mye skal bæres på menneskers rygg. 78 000 tonn mat ble håndtert her i 2011, det gir et →

Det er tunge løft når nødhjelpen losses. FN anslår at 100 000 mennesker verden over er involvert i nødhjelpsoperasjonen i Somalia.

FOTO: CHALLISS MCDONOUGH/WFP

22 Aktuelt

← gjennomsnitt på 213 tonn med mat om dagen.

Men selv om skipene med nødhjelp ankommer Mombasa, er det langt fra sikkert at de kan starte lossingen umiddelbart. Humanitære aktører har ingen fortrinnsrett i denne kenyanske havnen, som er en av de travleste havneområdene i Afrika. I beste fall tar det en dag eller to, i verste fall mange uker.

– Det handler om at folk betaler penger over eller under bordet for å komme lenger fram i køen. Eneste pressmiddel vi har er diplomati, forteller Porretti.

Eskorte mot pirater

Reisen fra Mombasa til Mogadishu tar mellom fire og sju dager. Alt avhenger av været. Det kan være en røff seilas om uværet raser i Det indiske hav. Både turister og handelsskip har blitt tatt av piratene som herjer i farvannet.

Men tross angrep og kapringer i fjor, har FN-organisasjonen seilt til Somalias hovedstad uten problemer de siste årene. Ingen vil ha en repetisjon av de dramatiske dagene da ett av skipene ble kapret for noen år tilbake. Det internasjonale samfunnet har stilt med krigsskip og flyovervåkning i det internasjonale farvannet. En rekke skip med nødhjelpsforsyninger har fått eskorte inn til Mogadishu. Eskorten har fungert – det er stort sett været som skaper de største problemene på reisen.

Muskelkraft

I varmen i Mogadishu trengs det nye muskler, nye muskler, bare muskler. Med en hurtighet og styrke som er få forunt hives sekkene opp på ryggen til magre menn med sterke rygger. I løpet av én dag kan en mann bære rundt ett tonn med mat på skuldrene. Frem og tilbake, frem og tilbake – det er en svett jobb å tømme skipet for nødhjelp uten

Korn fra USA – endelig framme hos nødlidende i Somalia. FOTO: SCANPIX

løftekraner og annen maskinell hjelp.

– Men det er eneste måten å gjøre det på, påpeker Porretti.

Er skipet lastet med 20 000 tonn med mat, betyr det 20 000 dagsverk for sterke menn.

– Og det er bare for å få maten av skipet. Så skal den bæres opp på lastebilen, og inn på varelagrene – før den igjen skal fraktes til områdene hvor matutdelingene foregår.

Det finnes tilsammen 16 store nødhjelpslagere i Somalia som fordeler mat til 2500 distribusjonspunkter inne i landet.

– Jeg vil anslå at 100 000 mennesker hver dag er involvert i nødhjelpsoperasjonen. Da snakker vi aktører fra hele verden.

– Har du sett «Mad Max 2», spør Porretti plutselig.

– Har du sett den, har du sett hvordan Mogadishu ser ut. Det ville ikke vært nødvendig å bygge troverdige kullisser til innspillingen. Byen ser slik ut. Utbombet. Støvete. Ødelagt.

Det er også her krigsherrer, fredsbevarende styrker fra Den afrikanske union, AMISOM, overgangsregjeringen

Kenyanse havnearbeidere lossrer matvarehjelp til Somalia på havna i Mombasa. FOTO: JOSEPH OKANGA/SCANPIX

og elementer fra islamist-gruppen al-Shabaab kjemper om kontrollen. De som er skeptiske til den vestligstøttede overgangsregjeringen pleier å si at den kontrollerer to, tre kvartaler av hovedstaden og det er det. For Verdens matvareprogram gjør den kaotiske situasjonen siste del av logistikkoperasjonen enda vanskeligere.

Kappløp med tiden

Veien videre fra lagrene er farlig. Ikke bare fordi det pågår en krig mellom væpnede grupper, men også fordi det finnes grupper som livnærer seg som landeveistrøvere. I tillegg kommer korrupte statsansatte, elendig infrastruktur og lastebiler som er 40–50 år gamle. Derfor er det et utrygt oppdrag lastebilsjåførene gir seg ut på når de kjører innover i landet. Her benytter FN lokale transportselskaper.

– Kommer de til en bro det er umulig å krysse, ja da må maten bæres over og lastes inn i en ventende lastebil på andre siden, forteller Porretti.

– Ting forandrer seg hele tiden. Alt er et kappløp med tiden, skyter hans kollega Susannah Nicol inn.

Som oftest er det lastebiler som benyttes, men i noen tilfeller også transport med småfly – for å frakte mat til

de mest fjernliggende områdene av landet.

Til tross for at WFP har delt ut mat til 1,2 millioner mennesker de siste månedene, har de ikke jobbet i al-Shabaab-kontrollerte områder i sør. Den al-Qaida-tilknyttede gruppen satte knallharde krav for at FN-organisasjonen fremdeles skulle jobbe der:

■ De forlangte skatter.

■ Alle kvinnelige ansatte måtte sies opp.

■ Al-Shabaab ville kontrollere hva slags mat som ble delt ut – og hvor maten ble delt ut.

I tillegg var det alvorlige trusler mot ansatte.

– Truslene fikk en intensitet som gjorde at det ikke var mulig å arbeide. Vi nektet å godta kravene og vi kunne heller ikke la våre ansatte være offerlam, sier pressetalsmann Challiss McDonough og legger til at WFP i løpet av to år mistet 14 ansatte i det krigsherjede landet.

Krevende jobb

For logistikk-teamet i Nairobi er nødhjelpsoperasjonen knapt halvveis. Det er tøffere å få finansiering nå som tv-kameraene er slått av. Både finanskrisen i Europa og USA og det faktum at katastrofen har vart så lenge spiller inn. I første omgang er det planlagt matutdelinger ut 2012. De siste tallene viser at 250 000 somaliere fremdeles står i fare for å dø av sult om de ikke får hjelp.

– Dere har jobbet 24 timer i døgnet de siste månedene?

– Neida, bare 23, vi er litt late, sier Stefano Porretti muntert.

Etter litt stillhet legger han til: – Det har vært tøffe tak, vi har jobbet mye. Og det er ikke over ennå. ■

Slår ny sult-alarm

SAMTIDIG SOM AFRIKAS HORN kjemper for å komme seg tilbake til hverdagen, kan mellom 7 og 11 millioner mennesker bli rammet av en ny sultkrise som er under oppseiling i Vest-Afrika.

En dårlig regntid, sviktende avlinger og skyhøye matpriser er blant årsakene til at mange land i Sahel-regionen nå sliter. I tillegg svekkes økonomien i regionen av arbeidsmigranter som kommer tilbake til sine hjemland etter konflikter i Libya og

Elfenbenskysten. De hardest rammede landene vil trolig bli Mauritania, Niger, Tsjad, Mali, Burkina Faso og nordlige Senegal.

– Vi har sett de grusomme konsekvensene av sen reaksjon på Afrikas Horn, hvor mennesker måtte dø før verdenssamfunnet reagerte. Røde Kors er nå svært bekymret for at vi kan få en liknende situasjon i Vest-Afrika, sier Åsne Havelid, generalsekretær i Røde Kors i Norge.

Verdens sultne

■ En av syv mennesker går sultne til sengs hver dag. Det betyr at 925 millioner mennesker ikke har nok mat.

■ Selv om antallet sultne har steget, har prosentandelen sunket – fra 37 prosent av verdens befolkning i 1969 til 16 prosent i 2010.

■ En tredel av alle dødsfall hos barn under fem år i utviklingsland har sammenheng med underernæring.

KILDER: WFP, UNICEF, FAO, UNAIDS, UN STANDING COMMITTEE ON NUTRITION.

« Det har vært tøffe tak, vi har jobbet mye. Og det er ikke over ennå »

Stefano Porretti,
landdirektør for
WFP-Somalia.

Bistands-aktuelt i rekordopplag

BISTANDSAKTUELT ØKER i alle kanaler. Papirutgaven hadde ved årsskiftet et rekordopplag på omlag 18.500, en økning på rundt 200 eksemplarer sammenlignet med året før.

– Med et gjennomsnitt på 1,5 leserer per eksemplar begynner vi å nærme oss 30 000 lesere, sier en fornøyd ansvarlig redaktør Gunnar Zachrisen.

De siste ti årene har opplaget økt med drøyt 60 prosent, fra 11.500 i 2001.

Nettstedet bistandsaktuelt.no hadde i 2011 et gjennomsnitt på 10 100 unike brukere i måneden, en svak økning fra nivået året før. Bladet hadde samtidig ved årsskiftet i overkant av 1300 venner på Facebook, mens rundt 950 fulgte Bistandsaktuelt på twitter. Tallene for begge

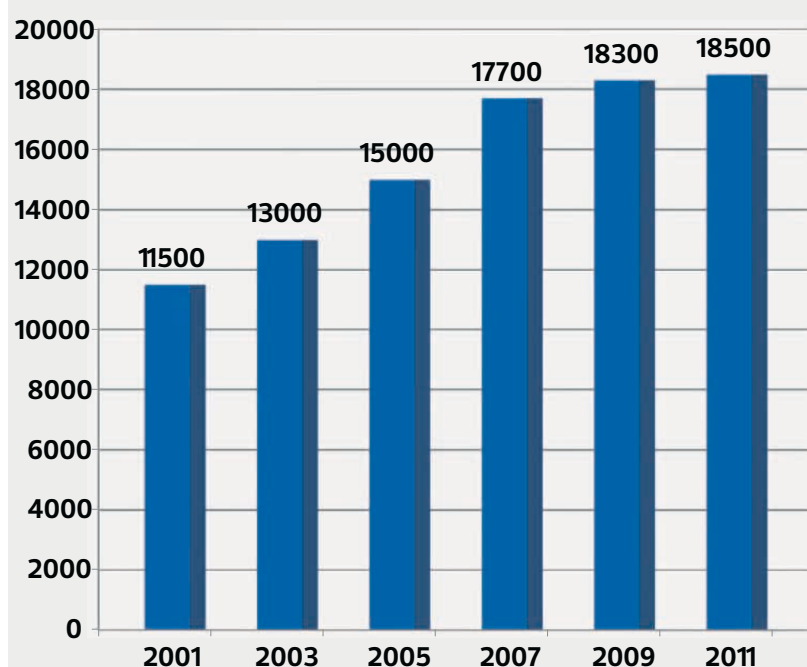
typer sosiale medier representerer en betydelig økning siden året før, og genererer ekstra trafikk til nettutgaven. Det ukentlige nyhetsbrevet har omlag 1200 abonnenter, en økning på omlag 20 prosent.

– Vi er svært fornøyd med at opplag og lesertall fortsetter å øke jevnt og pent i alle kanaler. Mens papirutgaven når ut til klart flest lesere, representerer nettutgaven et enda bredere tilbud til de spesielt interesserte, sier Zachrisen.

En stab på tre faste journalister og fire faste frilansere utgjør hele den redaksjonelle staben i bladet. I tillegg kommer to administrative medarbeidere.

– En dyktig gjeng med engasjerte medarbeidere, kommenterer redaktøren.

Opplag Bistandsaktuelt 2001–2011

Operasjon Somalia

Det er et gigantisk apparat i sving for å sikre at nødhjelpen kommer frem til de sultrammede i Somalia.

- Land hvor WFP har kjøpt mat
- Nødhjelp gitt direkte i form av matvarer

Sultkatastrofe i skyggen av lavkarbo

FLOKKMENTALITET preger mediene i dekningen av verdens kriser, viser en rapport fra Retriever. – Mediene må rett og slett gjøre en bedre jobb enn det som gjøres i dag, mener Leger uten grenser som er oppgitt over at lavkarbo-saker får mer spalteplass enn sultkriser.

Medieanalysen tar for seg den norske mediedekningen av ti humanitære kriser det siste året. Analysen er utført av Retriever Norge på oppdrag fra Leger uten grenser.

– I felt ser vi en klar sammenheng mellom mediedekning, politisk oppmerksomhet og hvor mye hjelp folk får. Færre dør når flere vet, sier Lindis

Hurum, kommunikasjonssjef i Leger uten grenser.

I fjor sommer ble det lansert en liste over ti glemte kriser og mediene har blitt overvåket siden for å se hvilken dekning disse krisene har fått. Ingen saker kom opp mot hysteriet lavkarbo-diskusjonene har skapt.

Lavkarbo-dietten ble omtalt i så mange som 4883 saker i perioden. Det er dobbelt så mange ganger som underernæring – den ellers mest omtalte krisen. Ekstrem barnedødelighet, medisinmangel og flyktningstrømmer er blant de andre krisene som er med på den dystre listen.

24 **Aktuelt****India:****Bestemors
klasse-
reise**

Aditya Kumar (38) har lykket. Han har en sikker jobb i staten og familien bor i det største huset i landsbyen. Men det var moren som startet det hele.

Av Ingvild Sahl, tekst og Anette Karlsen, foto

Lukedagene bor Aditya Kumar på en liten hybel i Agra, hvor han arbeider som leder for offentlige tiltak rettet mot ungdom. I helgene tar han en fire timer lang busstur hjem til familiens hus i Farrukhabad. Med morens pensjonspenger har han kjøpt tre taxier, og drømmen er å slutte i jobben og leve av taxidriften. Men som indere flest kan han ikke ta en slik avgjørelse på egen hånd.

– Moren min vil ikke tillate det, sier han med et smil. I familien Kumar er det nemlig bestemor som har siste ordet i en hver sak.

– Vi diskuterer, men hun bestemmer. Men han bebreider henne ikke. For det er Adityas mor, Reshmi Devi (63) som har brutt lavkastefamiliens forbannelse. Med både kaste og kjønn imot seg, maktet hun å dra familien ut av fattigdom. Utdanning var nøkkelen.

Giftet bort som syvåring

Som barn ble Reshmi Devi tvunget til å slutte på skolen etter bare fem år, og som syvåring ble hun giftet bort. Hennes tretten år gamle ektemann strevde med å få endene til å møtes som dagarbeidende snekker. Men da Reshmi spurte om hun kunne få lov til å ta en utdanning for å støtte familien økonomisk, svarte svigerfaren nei. Kvinner skulle ikke forlate hjemmet.

Da hun fylte 18, ga ektemannen henne likevel lov til å begynne på skolen igjen. Etter fem år hadde hun nok utdanning til å få seg en jobb som sykepleier på et sykehus. Mannen hennes trosset landsbyens fordommer, og ble hjemme for å ta seg av de tre barna. I dag henger bilde av Reshmis avdøde ektemann over seksjonen i stua hos familien Kumar, ved siden av innrammede diplomer for barnas gode skoleprestasjoner.

Reshmis eneste formål med pengene hun tjente som sykepleier var å sørge for at barna fikk gode utdannelse. Og det har de fått. Adityas søster er assisterende rektor ved en offentlig skole, og broren jobber i bank.

«Reshmis eneste formål med pengene hun tjente som sykepleier var å sørge for at barna fikk god utdanning»

Fire rom og kabel-TV

På den samme tomten som Reshmi og ektemannen bodde i en ettroms jordhytte, står det nå et toetasjers hus bygd av murstein. Huset har fire soverom. I det ene bor bestemor Reshmi. I det andre sover herr og fru Kumar og deres to barn Lavanya (10) og Aryan (7). Det tredje er et fullt møblert gjesterom, mens det fjerde er et rom under bearbeidelse. Planen er å gjøre det til et eget rom for de to barna.

Familien Kumar har egen bil, en gammel bærbar pc, internettilgang og Kabel-TV. For å unngå uttallige strømbrudd, har de sin egen, meget høylytte generator i oppkjørselen. På kjøkkenet får Babita hjelp av to unge jenter fra landsbyen. Familiens velstand har gjort det mulig for dem å hjelpe mange av innbyggerne i Farrukhabad økonomisk. Noen får penger til barnas utdanning. Andre trenger noen ekstra kroner når sønnen eller datteren skal giftes bort.

Blant de rikeste

Med Aditya Kumars lønn, morens pensjon og inntektene fra taxi-driften tjener familien rundt 100.000 kroner i året. Det plasserer dem blant de 10 prosent rikeste i India. Ifølge konsulentfirmaet McKinsey er de likevel bare i det nedre sjiktet av den indiske middelklassen. I dag utgjør denne gruppen kun 14 prosent av Indias befolkning. McKinsey tror gruppen vil vokse til en tredjedel av befolkningen innen 2025.

Før Aditya og Babita giftet seg underviste Babita på en lokal skole.

– Hun har mer utdanning enn meg, sier Aditya, tydelig stolt.

Han har likevel overbevist henne om at hun må være hjemme så lenge barna er små, noe som er svært vanlig i indiske middelklassefamilier. Har man penger nok, er det status å ha en hjemmeverende kone. Samtidig ser middelklassen på utdanning av jenter som svært viktig. Familien Kumar er intet unntak. Som sin mor er Adityas høyeste ønske for barna at de skal få seg gode utdannelse og sikre jobber. Og de skal få friheter han selv aldri har hatt.

– Hun skal få lov til å velge sin egen ektefelle og bo der hun selv vil, sier Aditya, og ser bort på datteren, før han legger til et lite forbehold.

– Så lenge hun ikke kommer hjem med en kriminell. Det vil jeg ikke godta. ■

Det var Reshmi Devi som på tross av både kaste og kjønn maktet å dra familien ut av fattigdom. Hennes vilje til å skaffe seg utdanning og jobb samt å gi det samme til barna ble avgjørende. Barnebarnet Aryan kan i dag høste fruktene av bestemorens slit.

Familien Kumar har kjøpt egen generator for å ikke være avhengige av det ustabile strømnettverket. Velstanden deres gjør også at de kan hjelpe andre familier i landsbyen med små gaver og lån.

Tema:
Middel-
klassen

Advita Kumar tjener nok til at familien lever godt. Både Advita og kona Babita et fast bestemt på å gi datteren Lavana og sønnen Aryan skikkelig utdanning og større frihet enn de selv fikk da de var unge.

Foreldrene og barna sover fortsatt på samme soverom, men er i ferd med å utvide huset med et eget rom til barna.

26 **Aktuelt****Brasil:****Middelklassen rykker inn i favelaen**

– Det er mer penger mellom hendene på folk nå. Så jeg er optimist og tror fortsatt på oppgangstider, sier Daniel Santana (40). Den brasilianske middelklassen har økt kraftig de siste årene og har passert 100 millioner personer. **Av Roar Nerdal, i Brasil**

Det er skjedd en stille revolusjon i Brasil de siste ti årene. Borte fra bybildet er muldyrene og eslene, erstattet med hestekrefter som går på etanol, bensin og gass. Antallet tiggere er mer påfallende i Oslo enn i Salvador, hovedstaden i Bahia som er en del av den fattige nordøstregionen i Brasil.

Nå er det full boom i byggeindustrien. Det statlige boligprogrammet

«Minha casa- minha vida» – «mitt hus – mitt liv» er en viktig drivkraft for at det nå bygges over alt i Brasil. Og det er ikke bare de rikeste som nyter godt av denne gunstige finansieringen som startet i 2009.

Daniel Santana startet opp med innredning av boliger i 2007. Da var han alene. Utstyrt med litt fingerferdighet og litt datakunnskaper har han nå et selskap med fire ansatte.

– Jeg var lei av å jobbe for andre. Jeg så jo at det var store økonomiske endringer, og dermed muligheter. Jeg hadde litt datakunnskap, og modifiserte et enkelt tegneprogram slik at jeg kunne visualisere hvordan leiligheten kunne innredes, sier Santana.

Det er særlig skap, kjøkken- og badeinnredninger som er etterspurt. Santana forteller at han i utgangspunktet henvendte seg til de rikeste. Men Brasils middelklasse – hvor familieinntektene er mellom 3700 og 16 000 kroner i måneden – har økt med over 30 millioner de siste ni årene.

– Det er her jeg merker den største etterspørselen. Det er mange av disse som nå pusser opp, sier Santana.

Santana bor selv i bydelen Garcia

Tema: Middelklassen

Bydelen Garcia i den brasilianske byen Salvador var tidligere preget av fattigdom. Nå har folk i området fått det bedre og mange ønsker å forbedre boligene sine. Det er bra for Daniel Santana og firmaet hans.

FOTO: ROAR NERDAL

sentralt i Salvador. For førti år siden var bydelen for det meste en ås dekket av regnskog. Så startet de såkalte invasões – invasjonene. Sakte og sikkert strømmet folk til og bygde sine hus utenom reguleringer eller lov. Garcia ble en av Brasils mange favelaer preget av fattigdom og kriminalitet.

– Nå ser vi vel starten på en tredje bølge. Mange her ønsker å renovere husene sine. Leieprisen er også gått i været i mange av gatene, og strøket er blitt populært blant middelklassen og de som er like under. Det etableres privatskoler her, og det er blitt flere restauranter og forretninger, sier Santana.

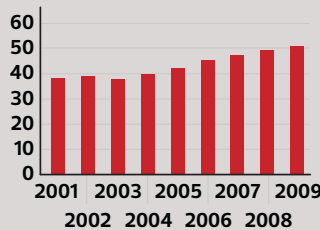
At middelklassen er i ferd med å rykke inn og overta favelaer, skjer også i andre storbyer i Brasil. Mange i den nye middelklassen har selv oppvokst i favelaen, og de rikeste områdene er fortsatt uoppnåelig. Politiet bruker også mer ressurser på sikkerhet i favelaene – blant annet ved regelrett å jage bort de kriminelle som har styrt bydelene. I Sør-Amerikas største favela – Rochina i Rio – har dette ført til at leieprisene har steget med sju prosent mer enn i resten av byen.

Færre fattige med Lula

Den store økningen i middelklassen i

Middelklassen i Brasil

Utviklingen av klasse C i prosent av befolkningen. «Klasse C» er de som har en familieinntekt på mellom 3.700 og 16.000 kroner i måneden.

KILDE: FUNDAÇÃO GETULIO VARGAS

Motorer for utvikling

Middelklassen blir tradisjonelt ikke forbundet med barrikadestorming og revolusjon. Men nettopp denne gruppen er i ferd med å forandre verden til det ugjenkjennelige. **Av Even Tømte**

SAMTIDIG SOM MANGE utviklingsland har opplevd en hurtig økonomisk vekst, har hundrevis av millioner mennesker fått utdanning, blitt integrert i den formaliserte økonomien og økt sitt materielle forbruk.

Forskeren Homi Kharas fra Brookings Institute i Washington anslår at 1,8 milliarder mennesker i verden nå tilhører middelklassen. Innen 2020 kan tallet stige til 3,2 milliarder, og nesten fem milliarder i 2030. Nesten hele middelklassens vekst er ventet

å skje i Asia.

–Den viktigste politiske funksjonen til middelklassen er å være en slags kvalitetskontrollør for politikk og offentlige tjenester, sier Kalle Moene, professor i økonomi ved Universitetet i Oslo, til Bistandsaktuelt.

Det høres jo tilforlatelig ut. Men i stor skala kan dette skape dramatiske forandringer. Forklaringen går omtrent som følger:

Middelklassen har høyere inntekt og etterspør forbruksvarer. Denne

etterspørselen danner grunnlaget for et marked, arbeidsplasser og økonomisk vekst. Mens mange av de fattigste hører til i den uformelle økonomien, er middelklassens inntekter i stor grad formaliserte. Dermed kan de også skattlegges for å finansiere offentlig velferd. Dermed blir middelklassen en drivkraft for velferd og økonomisk vekst.

Samtidig er middelklassen mer politisk artikulerte og i stand til å stille krav til myndigheter på en annen måte. Den betaler skatt og bruker offentlige tjenester, og har interesse av at staten fungerer. Dermed blir den en drivkraft for bedre styresett og demokrati.

Farlige forskjeller

I praksis er det viktig om middelklassen aspirerer til å bli som de rike, eller om de identifiserer seg med de fattige.

–I noen samfunn er spranget for stort til at de fattige har ambisjoner

om å bli en del av middelklassen. Følelsen mangler av «at dette kunne vært meg». Man har ikke følelsen av et felles liv, noe som er en viktig politisk forutsetning for utvikling. Det er en form for «sosial kapital» man ikke bør undervurdere, sier professoren.

Hvis avstanden mellom middelklassen og de fattige blir for stor, blir det vanskeligere for de fattige å «rykke opp» til middelklassen. Samtidig kan middelklassen trekke stigen opp etter seg, i stedet for å være en drivkraft for offentlige tilbud til alle.

– I Europa har middelklassen i stor

«I noen samfunn er spranget for stort til at de fattige har ambisjoner om å bli en del av middelklassen»

Kalle Moene, professor i økonomi ved Universitetet i Oslo

Kalle Moene.

Brasil skyldes ikke så mye strukturelle endringer. De fleste i den nye middelklassen tilhører det som tradisjonelt tilhører arbeiderklassen eller lavere funksjonærer/serviceyrker. Fra nyttår økte minimumslønnen til 622 reais, i overkant av 2000 kroner i måneden. Det betyr at et ektepar der begge tjener litt over minimumslønn vil ha en familieinntekt som tilsvarer klasse C i det brasilianske klassifikasjonssystemet.

Det er særlig etter at president Lula da Silva ble president i 2003 at antallet svært fattige har gått ned. Samtidig opplevde Brasil en økonomisk oppgang og en sosial utjevning for første

gang i historien. Sammen med sosiale velferdsordninger som bolsa familia-familiehjelpen - har dette gjort at over 20 millioner mennesker har tatt steget ut av den ytterste fattigdommen.

– Jeg merker jo at der det før bodde 10–12 mennesker nå bare bor 3–4. Da har de heldigvis bedre plass og ringer meg, sier Santana. Han er forsiktig optimist.

– Jeg tror jo det er gode framtidsutsikter for min bransje. Samtidig er jeg litt redd for å vokse for raskt. Lønnsnivået er også blitt såpass høyt at det heller lønner seg for meg å jobbe litt mer selv, sier Santana. ■

«Jeg merker jo at der det før bodde 10–12 mennesker nå bare bor 3–4»

Daniel Santana, gründer

grad identifisert seg med de fattige, noe som har vært med å danne et politisk grunnlag for velferdsstaten. Det har også middelklassen tjent på. I latinamerikanske land har middelklassen derimot i større grad aspirert mot å bli rike, og vært mer innstilt på å stenge

de fattige ute av velferdsordningene. De har fryktet forringelse av tjenester de bruker selv, forklarer Moene.

Motepreget

Vi vet etter hvert godt hvem de fattige er. I den internasjonale utviklingspoli-

Solheims klasseløse samfunn

Utviklingsminister Erik Solheim har ett overordnet mål: han vil at alle i hele verden skal tilhøre middelklassen. **Av Even Tømte**

– UTVIKLINGSPOLITIKKENS mål er å sørge for at ingen mennesker på jorda er ekstremt fattige. Når fattige kommer ut av fattigdom kan man vel si de tilhører den globale middelklassen, sier Solheim til Bistandsaktuelt.

I et intervju med Bistandsaktuelt i mai 2010 uttalte Solheim at utviklingspolitikken burde være mer opptatt av middelklassen. Det vekket reaksjoner, ikke minst fra deler av bistandsmiljøet som lurte på hvor det ble av de fattige.

– Jeg tror ikke noen land kan nærme seg FNs tusenårs mål uten en bred samfunnsmessig bevegelse. Der er middelklassen en avgjørende drivkraft, sier utviklingsministeren.

Politisk drivkraft

Utviklingsministeren mener middelklassen er en drivkraft for sosial og politisk endring.

– Denne typen mennesker er ofte drivkraft for sosial og politisk endring. Middelklassen har drevet fram demokrati i Sør-Korea, vært en pådriver for større åpenhet i Kina og opprøret som fjernet Mubarak i Egypt. Det samsvarer med all erfaring: Vet du ikke hva du skal spise i morgen, har du ikke overskudd til å engasjere deg i politikk.

– Men som Kalle Moene er inne på, er det ikke gitt at middelklassen allierer seg med de fattige?

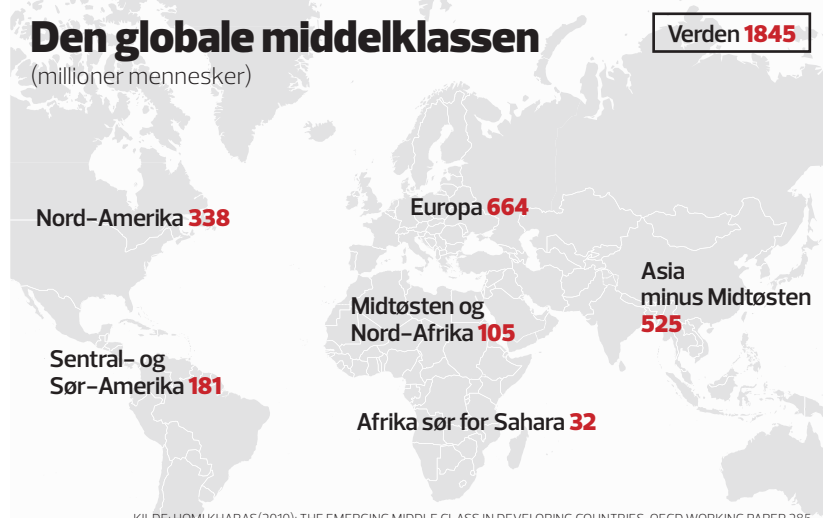
– Jeg mener det er nettopp det som har skjedd i Latin-Amerika.

Land etter land har valgt venstreorienterte presidenter. De får stemmer fra de fattige, men er også avhengig av å appellere til middelklassen for å bli valgt. Land som Brasil har hatt store og vellykkede sosiale programmer, som Bolsa Familia. Det er en helt annerledes dynamikk enn i gamle dager.

Tror ikke på veldedighet

Bistandens oppgave er ifølge Solheim å bidra til å bygge stater, slik at staten selv kan bidra til å løse problemer for de aller fattigste, og stimulere til prosesser som gjør at flere går fra å være fattige til å bli en del av middelklassen.

– Jeg tror ikke på bistand som statlig storveldedighet. Men bistanden kan bidra til samfunnsmessige prosesser og utvikling, sier Solheim.

tikkens strammespråk er man «fattig» hvis man lever for under to dollar om dagen, og «absolutt fattig» hvis man har mindre enn 1,25 dollar å rutte med. Mange av dem lever i fattige land, som de 54 minst utviklede landene (MUL), selv om de fleste lever i store og rikere land som Kina og India.

Middelklassen er derimot en mer uhandgripelig størrelse. Nøyaktig hvem og hvor mange de er kommer an på hvordan man teller.

– Middelklassen er en ubestemt kategori som ligger et eller annet sted på midten. De skiller seg fra de fattige, men også fra de rike. Normalt vil deler av arbeiderklassen i utviklingsland regnes som middelklasse. De har formelle jobber og bedre lønn enn de som jobber i uformell sektor, sier Kalle Moene.

Selv om de presise definisjonene kan variere, er de fleste enige om at middelklassen har vokst kraftig.

– Tidligere snakket man om økt kjøpekraft, nå sier man at middel-

klassen vokser. Det er litt motepreget hvilke ord man bruker. Jeg synes ikke det gjør noe at det ikke finnes en felles definisjon av hvem middelklassen er. Det viktige er at inntektsfordelingen endres, sier Moene. ■

Middelklassen

■ Det finnes ingen presis allmenn definisjon av hva middelklassen er, men skiller seg fra både de fattigste og overklassen i et samfunn.

■ Bladet The Economist anslo i 2009 at halvparten av verdens befolkning nå tilhørte middelklassen, som følge av kraftig økonomisk vekst i utviklingsland.

■ Forskeren Homi Kharas fra Brookings Institute i Washington mener den globale middelklassen (med en inntekt på mellom 10 og 100 dollar om dagen) utgjør 1,8 milliarder mennesker.

Verdensbanken advarer mot ringvirkninger av eurokrisen. Les mer på side 29

Økonomi

Afrika lukter gass – og drømmer om dollar

Nye olje- og gassfunn i det sørlige Afrika vekker lete-iveren hos Statoil og andre internasjonale oljeselskaper – og tenner håp hos finansministrene i fattige land. Lukten av petroleum bringer håp om fylte statskasser. **Av Jan Speed og Kizito Makoye**

Stadig nye borefartøyer slespes til farvannene utenfor det sørlige Afrika. Mosambik, Tanzania og Namibia fikk gode nyheter i fjor. Prøveboringer og seismikk viste oljefunn i sokkelen utenfor det sørlige Namibia og potensielt store gassfunn i Rovuma-bassenget utenfor det sørlige Tanzania og det nordlige Mosambik.

Takten i leteboringen øker i år i alle disse landene og også utenfor kysten av Kenya. Samtidig er det klart at ingen av landene har gode nok regler, lover og systemer for å kunne håndtere store petroleums-utbygginger.

Mosambik

Både amerikanske Anadarko og italienske ENI anslår at gassfunnene de

har gjort på sokkelen i Mosambik, helt nord i landet, har potensial til å bli større enn Ormen Lange-feltet i Norge (375 mrd. kbm. gass). Statoil og malaysisk Petronas skal lete etter olje i det samme området.

– Funnene omtales som en potensiell «game changer» i det internasjonale gassmarkedet, og har medført en enorm interesse for Mosambik blant store oljeselskaper, påpeker Knut Lakså ved den norske ambassaden i Maputo.

Oljeselskapet ENI vurderer å investere 50 milliarder dollar i et anlegg for å kunne eksportere flytende naturgass til det voksende gassmarkedet i Asia. En slik investering tilsvarer mer enn fire ganger Mosambiks nåværende statsbudsjett, ifølge OPEC Bulletin.

– Det hersker liten tvil om at ut-

viklingen i årene framover vil kunne endre Mosambik radikalt – på godt og vondt, mener Lakså.

Oljekonsulent Daniel Brett understreker at det er store risikoer forbundet med prosjektet. Prisen på flytende gass kan variere, landene i regionen og oljeselskapene er nødt til å samarbeide, samtidig som utbyggingen vil skje i «et av de fattigste områdene i et av verdens fattigste land».

Brett mener det er langt fra sikkert at utbygging av et gassforedlingsanlegg vil få store positive økonomiske ringvirkninger for vanlige folk i regionen. Ulike typer skattelettelser vil gjøre at det vil ta tid før penger havner i statskassen. Statsinntektene vil i første omgang komme fra eierandelene til det statlige oljeselskapet ENH, Empresa Nacional de Hydrocarbonetos (ENH).

– Veksten kommer til å bli betydelig de nærmeste 10 til 15 årene. Mosambik vil være helt forandret om 20 år, sier en svært optimistisk ENH-sjef Nelson Ocuane til Bistandsaktuelt.

Han mener at med nye utvinningsprosjekter vil landet snart kunne oppnå en vekst på 10–12 prosent. Det er slike veksttall ekspertene mener Mosambik trenger for å endre livsvilkårene for folk flest.

– Jeg tror vi vil bli «et nytt Norge» der vi investerer oljeinntekter i utbygging av infrastruktur og bærekraftig utvikling, fastslår Ocuane optimistisk.

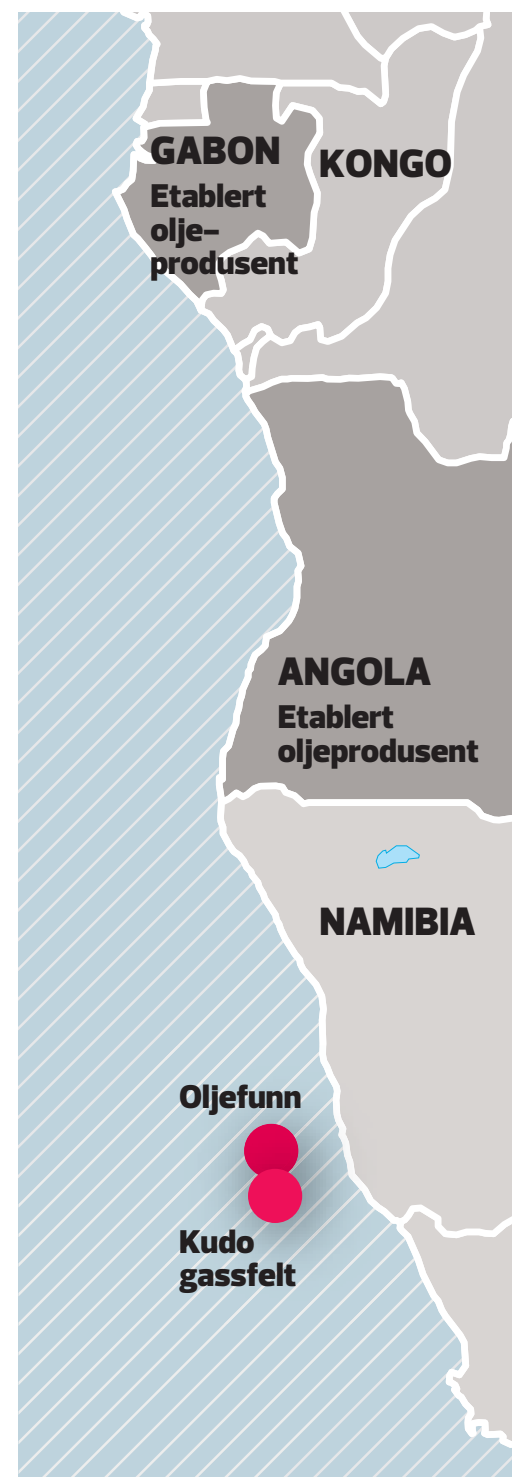
Mosambiks oljesjef håper at de to statsoljeselskapene ENH og Statoil vil kunne starte prøveboringer etter olje utenfor kysten av Mosambik mot slutten av 2012.

Gass fra de landbaserte Pande- og Temane-feltene eksporteres allerede til Sør-Afrika. Kritikere mener imidlertid at altfor lite av inntektene fra petroleumssektoren havner i Mosambiks statskasse.

– Avtalen med det sørafrikanske selskapet Sasol ble inngått da gassprisene var lave. I denne perioden måtte man gi skattekonjesjoner for å få til dyre investeringer, sier Ocuane.

Han viser til at utbyggingen av Pandefeltet kostet omlag 1,4 mrd. dollar.

– Vi mener forhandlingsresultatet

var veldig godt. For i 2014 vil prisløket forsvinne – og vi forventer da 15 år med økte inntekter. Vi i ENH får samtidig egne inntekter og betaler inntektsskatt gjennom vårt partnerskap i prosjektet, sier Ocuane.

Tanzania

Noen hundre kilometer lenger nord utenfor Tanzania har Statoil planer om prøveboringer etter olje i løpet av 2012. Flere andre store selskaper har lignende planer.

Et mindre gasskraftprosjekt er i gang på øya Songo-Songo i Det indiske hav. Håpet er å doble produksjonen i løpet av det kommende året.

Songo-Songoprojektet, med en verdi på rundt 260 millioner dollar, består av et offshore gassfelt og et foredlingsanlegg som kan ha kapasitet til å produsere over 30 millioner kubikkmeter gass per dag.

Gass og olje gir viktige inntekter, men skaper relativt få arbeidsplasser.

■ IMF

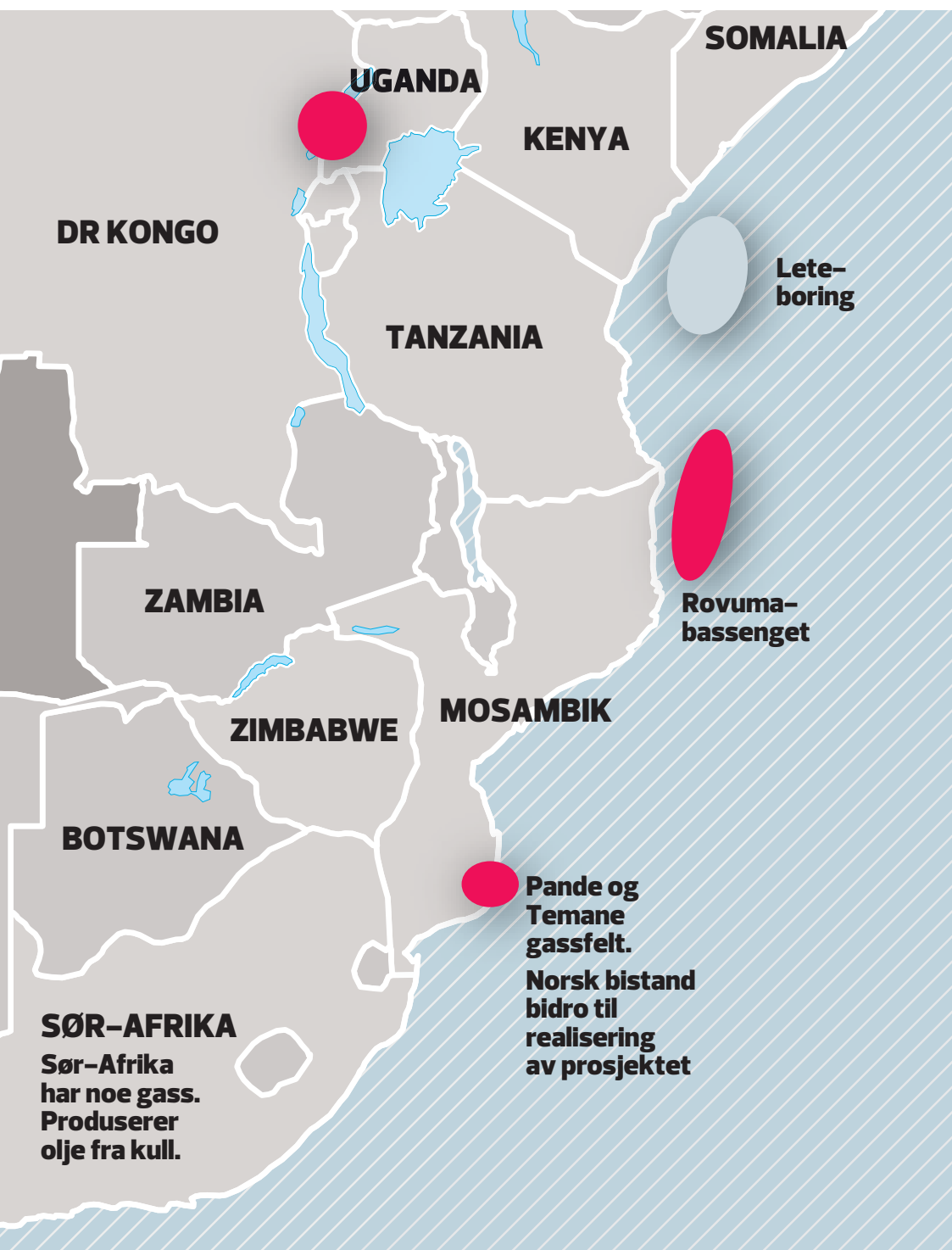
Eurokrisen sakker vekst

Krisen i Europa fører til at veksten i verdensøkonomien sakker farten, tror Det internasjonale pengefondet IMF. Pengefondet ventet at økonomien i framvoksende økonomier vil vokse med 5,4 prosent i 2012, mens prognosene for fire måneder siden sa 6,1 prosent. Rike land ventes å vokse 1,5 prosent, mens i Europa ventet IMF resesjon i 2012.

■ ARBEIDSLØSHET

600

millioner arbeidsplasser må skapes i løpet av det neste tiåret, mener FNs arbeidsorganisasjon ILO.

SØR-AFRIKA
Sør-Afrika har noe gass. Produserer olje fra kull.

Pande og Temane gassfelt.
Norsk bistand bidro til realisering av prosjektet

Prosjektet er drevet av Pan African Energy Company, og har en 229 kilometer lang gassrørledning tilknyttet et elektrisitetsanlegg i Dar es Salaam. Per dags dato genererer prosjektet nok gass for produksjon av 112 megawatt.

Tanzanias elektrisitetsnett får kraft fra ulike energikilder: naturgass, diesel og vannkraft. Men det totale volumet er for lite. Likevel har landet de senere årene opplevd svært hyppige strømbrytninger på grunn av tørke og lav vannstand i magasinene.

– Gass fra Songo-Songo kan potensielt dekke nær halvparten av landets maksimumsbehov for elektrisitet, sier Joyce Singano, ingeniør ved Tanzania Petroleum Development Corporation.

Namibia

Utenfor sørkysten av Namibia ble det i fjor gjort store oljefunn. Det gjøres

fremdeles seismiske undersøkelser. Landets energiminister mener det kan tilsvare 11 milliarder fat – noe som er på størrelse med Angolas oljeforekomster.

Men det er fortsatt stor usikkerhet om funnene, som fortsatt er i kategorien «potensielle». Britiske og brasilianske firmaer driver fortsatt seismikkundersøkelser og letteboring. I dag importerer Namibia all olje fra Sør-Afrika. Med en befolkning på 2,1 millioner vil en eventuell oljeindustri kunne gi store inntekter til statskassen i landet.

Allerede i 1974 ble det gjort store gassfunn i det som kalles Kudu-feltet. Området er ennå ikke ferdig utforsket og en eventuell utbygging med anlegg på land vil kreve svært store investeringer. Behovet for milliardinvesteringer gjør at selskapene bruker god til å vurdere funn og framtidige investeringer. ■

Utviklingsland må forberede seg på framtidig sjokk mens det fortsatt er tid, mener Justin Yifu Lin, sjeføkonom i Verdensbanken. FOTO: TIRIL A. SKARSTEIN

Eurokrisen vil gi Afrika trøbbel

Økonomisk krise i de rike landene vil også ramme utviklingslandene, spår Verdensbanken. Vanskeligere tilgang på kreditter vil kunne hemme videre vekst. **Av Jan Speed**

UTVIKLINGSLAND må forberede seg på nye og vedvarende problemer i eurolandene og svakere vekst i land som Kina, India og Brasil, skriver Verdensbanken i sin årlige rapport Global Economic Prospects.

Prognosene for økonomisk vekst vil likevel være betydelige høyere i utviklingsland enn i høyinntektsland i 2012. Banken påpeker at Afrika sør for Sahara opplevde en vekst på 5,9 prosent i fjor.

Trolig vil veksten ligge på 5,3 prosent i 2013 og en anelse høyere i 2012. Dette skyldes økte investeringer, flere forbrukere og flere mineraler som kommer på eksportmarkedet.

Likevel vil eksport, turisme, råvarepriser, investeringer og hjemsendelse av penger bli rammet av problemene i Europa.

Banken har justert ned tallene for alle økonomiene i forhold til tidligere. De mener lavere vekst allerede er tydelig i global handel og råvarepriser.

Selv om matvareprisene nå ligger 14 prosent lavere enn pristoppen i februar 2011 er fortsatt matsikkerhet en stor bekymring for verdens fattigste, spesielt på Afrikas horn.

Klare for sjokk?

– Utviklingsland må vurdere egne svakheter og forberede seg på fram-

tidige sjokk, mens det fortsatt er tid, sier Justin Yifu Lin, sjeføkonom i Verdensbanken. Rådene til utviklingsland er:

■ De må ta høyde for budsjettunderskutt

■ Prioritere penger til sosiale tiltak og bygging av infrastruktur

■ Stressteste egne banker

Manglende mulighet til å ta opp lån og få utenlandske investeringer kan bli det største problemet for fattige land.

Mens andelen afrikanere som nå tilhører middelklassen (definert som inntekt på mellom 12 og 100 kroner dagen) har vokst, er det nå fare for at mange igjen vil skli tilbake under fattigdomsgrensen.

Økt eksport til Asia

Ghana, Rwanda og Eritrea er landene som vokste mest i 2011. Direkte utenlandske investeringer i Afrika sør for Sahara økte med 25 prosent i 2011. Mye av investeringene er i olje- og gruveindustrien. Dette har ikke ført til store positive ringvirkninger i resten av økonomien eller skapt mange nye jobber.

En økende del av afrikansk eksport går til asiatiske land, og Europas rolle har falt dramatisk fra 40 prosent (2002) til 25 prosent i fjor. ■

«Den mest åpenbare og synlige virkningen av den bistandsfinansierte seminarvirksomheten er at den lett kan lede til misbruk av penger.» **Se kronikken nedenfor.**

Meninger

Debatt:

Regjeringsadvokat mot menneskerettigheter?

Av Vegard Bye

I en nylig framlagt Norad-evaluering av norsk bistand til støtte for menneskerettigheter (MR), som jeg ledet på vegne av Scanteam, dokumenterer vi at Norge de siste årene har lagt seg på en helt ny og svært restriktiv praksis når det gjelder ratifisering av internasjonale MR-konvensjoner. Etter at Norge i alle år var en av de fremste pådriverne for «... en internasjonal rettsorden basert på demokrati og menneskerettigheter» (sitat

fra utenriks- og utviklingsministerens forord til en rapport om menneskerettigheter i norsk utenrikspolitikk), står vi i dag med en meget beklagelig «mangelliste»:

■ Vi ligger mange år på etterskudd med ratifisering av de tre senest inn-gåtte såkalte kjernetraktater i FN.

■ Vi ligger på etterskudd med ratifisering av tre sentrale tilleggsprotokoller som gir klageadgang ved påståtte brudd.

Men det mest oppsiktsvekkende

er den argumentasjonen som ligger til grunn, når for eksempel utenriksministeren går til Stortinget (1.12.10) med en forklaring om at denne nye praksisen skyldes bekymring for «en innsnevring av det nasjonale demokratiske handlingsrom». Det er vanskelig å se hvordan dette henger sammen med det foran siterte forordet fra den samme ministeren. Denne form for juridisk nasjonalisme er i hvert fall til liten hjelp for menneskerettighetsforsvarere og -ofre internasjonalt. De har

Vegard Bye er partner i konsulentfirmaet Scanteam.

få andre rettslige virkemidler enn de deres regjeringer ser seg politisk forpliktet til å ratifisere for å bli betraktet som en del av det internasjonale gode selskap.

Vi har vist at den norske regjeringens oppsiktsvekkende kursendring på dette området stammer fra deler av det ledende norske juristmiljøet, med regjeringsadvokaten i spissen. Men i et oppslag på bistandsaktuelt.no går regjeringsadvokat Fagernæs lenger i å undergrave den internasio-

Kronikk:

De brune konvoluttene

Av Eirik G. Jansen

«THE BROWN ENVELOPES» er et velkjent begrep for mange statstjenestemenn i Afrika sør for Sahara. I de brune konvoluttene ligger det penger – ofte like mye som mottakerne av konvoluttene får i månedslønn. Konvoluttene deles ut til deltakere på opplærings- og planleggingsseminarer.

De ansvarlige er ulike statlige departementer, FN-organisasjoner eller ulike ambassader. Det er de som arrangerer seminarer og kurs – og fyller de brune konvoluttene.

Seminarer er viktige innenfor ulike utviklingsområder – helse, utdanning, infrastruktur, jordbruk og forvaltning av naturressurser. Kompetanse skal bygges og nye programmer skal planlegges. Dette krever konsentrasjon. Derfor legges arrangementene til egne gjestehus og hoteller, utenfor travle arbeidssteder.

Omfanget av seminar- og kursvirksomheten har økt betraktelig de siste tjue årene. Årlig brukes det nå milliarder av kroner på seminarer i bistandsavhengige afrikanske land. Utgifter til planlegging og opplæring

står ofte for størstedelen av utgiftene i et utviklingsprogram. I det norsk-finansierte miljøprogrammet i Tanzania, som Aftenposten skrev om sist høst, utgjorde utgifter til seminarer og reiser 50–70 prosent av de totale kostnadene på 300 millioner kroner for perioden 1994–2006.

Det siste tiåret har giverlandene begynt å stille spørsmål ved omfanget: Hvorfor arrangeres det så mange seminarer? Hvilken rolle spiller myndighetene og givene i seminarvirksomheten? Hva er konsekvensene av den store seminarvirksomheten? Dette er spørsmål som har vært sentrale i mandatet for en studie som Evalueringsavdelingen i Norad tok initiativ til og som Chr. Michelsens institutt nylig har gjennomført. Rapporten fra CMI, «Hunting for Per Diem», vil foreligge om kort tid.

Studien tar for seg tre afrikanske land: Malawi, Tanzania og Etiopia. Den ser ikke bort fra at mange seminarer kan være nyttige og gi relevant opplæring til offentlige ansatte og lokalbefolkningen. Fokus i studien er imidlertid på de uønskede og utilsiktede virkningene av seminarvirksomheten.

DEN MEST ÅPENBARE og synlige virkningen av den bistandsfinansierte seminarvirksomheten er at den lett kan lede til misbruk av penger. Avisene er fulle av historier om statstjenestemenn som tjener grovt på seminarer. Korrupsjonen foregår på ulike måter: I regnskapene er seminarer ført opp til å vare lenger enn de faktisk gjør. Det føres opp og kvitteres ut for flere deltakere enn de som faktisk deltok. Mange deltar kun kort tid på seminaret, for så å dra videre til et annet seminar og en ny brun kon-

Eirik G. Jansen er seniorrådgiver i Norads evalueringsavdeling.

KRONIKK

Kronikkforslag sendes til tiril.skarstein@gmail.com (maks 7000 tegn inkl. mellomrom)

volutt. Regnskapssystemene er ofte svært mangelfulle.

CMI's studie nevner en lang rekke måter å misbruke seminarer på, og den viser at størstedelen av seminarpengene går til det øverste sjiktet av statstjenestemenn og politikere.

Penger som brukes til opplæring regnes derfor som et «soft target» for korrupsjon. Resultatet av et seminar skal være økt faglig innsikt og økt motivasjon. Det er åpenbart at et slikt resultat ikke lar seg måle like lett som penger brukt på en vei eller til en skolebygning.

I TILLEGG TIL MISBRUK av penger, har seminarer en rekke andre virkninger. Disse er mindre synlige og åpenbare, men kanskje enda viktigere.

Fordi det er så mye å tjene på å arrangere og delta på seminar, settes det til side store beløp i budsjettene til mange utviklingsprogrammer for oppbygging av kompetanse og planlegging. Dette bidrar til at statsansatte dreier oppmerksomheten bort fra gjennomføring av eksisterende planer og over mot opplæring og planlegging. Mange har påpekt at man ikke trenger å ha flere seminarer om enda en ny masterplan for veibygging, når oppgaven er å fylle igjen noen hull i veien. Andre hevder at det har begrenset verdi for de ansatte å delta

«De brune konvoluttene er et symptom på et langt mer dyptgående problem i bistandssamarbeidet.»

på sitt sjuende kurs om hiv/aids eller betydningen av bærekraftig forvaltning av naturressurser.

Godtgjørelsen og per diem (dagsatser, red.anm.) kan utgjøre en stor forskjell i statsansattes totale inntekter. Er man sentralt plassert og har gode forbindelser kan man flerdobbel lønnen sin. Derfor er det viktig å kunne plassere seg i systemet slik at man får tilgang til de brune konvoluttene. Mange har påpekt at denne situasjonen har skapt grunnlag for en uheldig organisasjonskultur innen statsadministrasjonen. Avhengighetsstrukturer utvikles hvor lydighet og støtte premieres med seminardeltakelse fremfor at tiden brukes på å gjøre en bra jobb og ha et kritisk blikk på det arbeidsfeltet en er engasjert i.

CMI-STUDIEN har en god og interessant analyse av hvorfor seminarvirksomheten har «tatt av». Fokuset

Les mer:

«Hunting for Per Diem. The Uses and Abuses of Travel Compensation in Three Developing Countries». Tina Søreide, Arne Tostensen og Ingvild Aagedal Skage. Chr. Michelsens institutt, Bergen. 2012. Rapporten vil bli tilgjengelig på www.cmi.no og www.norad.no.

Les mer om «per diem» i Bistandsaktuelt nr. 10–2011 eller i vår nettutgave bistandsaktuelt.no.

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett KOMMENTAR:

Fremdeles i telt i Haiti

Når begynner det virkelige løftet for Haiti? spør generalsekretær i Norges Røde Kors Åsne Havnelid.

nett DEBATT:

Replik: Revidér bistanden!

John Ensby's argument om at markedsøkonomi må erstatte planøkonomi har mye for seg, men gratis penger fra Norge i form av subsidiering av arbeidskraft vil forrykke markedsøkonomien i sårbare afrikanske økonomier, mener Tore Westberg.

nett UTEKONTORET:

Populære gribber

Dette er et kinderegg av et prosjekt, skriver Frøydis Kvaløy i Norsk Ornitologisk Forening. Hun har vært på gribbe-restaurant i Nepal.

nale rettsordens legitimitet enn vi har sett tidligere. Han sier der rett ut at den ene av de to grunnkonvensjonene som utfyller Verdenserklæringen fra 1948 i The International Bill of Human Rights, den som angår økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, ikke oppfyller hans krav om at «bare regler som er egnet for å håndheves av domstoler eller rettsorganer [bør] inkorporeres i norsk rett».

Dette kan vanskelig oppfattes på annen måte enn at den norske regje-

ringsadvokaten ut fra en juridisk betraktning mener at Norge gjorde en feil da vi i 1972 ratifiserte ØSK-konvensjonen, og at vi eventuelt bør bryte ut av den gruppen på 160 land som har gjort denne til del av sitt nasjonale lovverk, i forståelse av prinsippet om at alle rettigheter inngår i en universell og udelelig helhet. Det må være grunn til å spørre hva regjeringen mener om at dens fremste juridiske rådgiver, underlagt Statsministerens kontor, har et slikt standpunkt. ■

Debatt:

Ta stilling, Norge!

Av Janne Raanes

Norge markerte seg med sin øredøvende taushet mens den nye tilleggsprotokollen til Barnekonvensjonen ble utformet i fjor. Regjeringen har heller ikke bekreftet at vi vil signere og ratifisere den nå som den er klar. Norge trosser dermed en samlet Ekspertkomité for barnets rettigheter i Genève, den Europeiske sammenslutningen av barneombud (ENOC) og over 600 andre menneskerettsorganisasjoner. Alle disse ser arbeidet som et av de viktigste juridiske steg i nyere tid for å styrke barns rettigheter globalt.

Statssekretær Gry Larsen begrunner regjeringens passive holdning med at protokollen må kvalitetssikres før Norge eventuelt forplikter seg til den. Norge ønsker å være sikre på å kunne innfri de kravene som protokollen stiller. Vi mistenker at debatten innad i regjeringen i realiteten hand-

ler om nasjonalpolitiske hensyn og frykt for overprøving av norske vedtak, som utenriksminister Jonas Gahr Støre (Ap) skriftlig har antydnet før.

Norge bør i stedet bygge sin argumentasjon og sine posisjoner på hva som best styrker barns rettigheter internasjonalt. Mens en klagemekanisme i realiteten vil ha mindre betydning for et land som Norge med et sterkt rettsvern for barn og gode rettssystemer på plass, vil den være svært viktig i land med svake rettssystemer og svakt rettsvern for barn. Det er i disse landene de mest utsatte barna lever. Ved å styrke FN og kontrollordningene kan Norge lede an i det internasjonale arbeidet for å løfte arbeidet med barns rettigheter internasjonalt, som de ønsket i Soria Moria II.

Barnekonvensjonen er den eneste av FNs menneskerettskonvensjoner som ikke allerede har en slik klagemulighet. I dag må brudd på barns rettigheter klages inn med referanse til de andre FN-konvensjonene. De er ikke tilpasset barn og gir ikke like vidtgående beskyttelse som Barnekonvensjonen. Å få denne klagemekanismen på plass nå er derfor det viktigste globale initiativet for barns rettigheter siden Barnekonvensjonen ble til for over 20 år siden.

Det er på tide å ta stilling, Norge. Gjør det! ■

Janne Raanes er leder i Redd Barnas norges-program.

En langhelg på hotell i Nairobi kan tilsvare en halv månedslønn for kenyanske statsansatte.

FOTO: SCANPIX/LONELY PLANET

er ikke på enkeltpersoner innenfor systemet som utnytter mulighetene, men på mottakermyndigheter og givere som har skapt systemet og latt det utvikle seg over mange år.

Giverne har vært for «slepphendte» med pengene de bevilger til seminarer. Det finnes ingen felles regler eller koordinert praksis blant giverne på hvor mye per diem en skal utbetale. Også myndighetenes egne systemer for størrelse og utbetalinger i de brune konvoluttene er kompliserte og uoversiktlig. I dette grumsete farvannet med et virvar av regler, er det fritt fram for kreativitet og misbruk. CMIs studie antyder at giverne i denne situasjonen har skjovet Paris-erklæringen beleilig foran seg. Sentralt i Paris-erklæringen er hvorledes utviklingssamarbeidet skal organiseres: Mottakermyndighetene skal ha eierskap til utviklingstiltakene som iverksettes og man skal vise tillit og bruke mottakerlandets

institusjoner og forvaltning til å gjennomføre tiltakene.

FORFATTERNE AV STUDIEN har en rekke forslag til å løse problemet: Det bør være et felles regelverk for seminarvirksomheten blant givere og myndigheter. Pengene i de brune konvoluttene bør kun dekke de faktiske utgiftene. Terskelen for å arrangere seminarer bør være høyere, og en må bedre kunne dokumentere virkningene av seminarer. Opplæring og planlegging må også kunne legges inn i vanlig arbeidstid og på arbeidsplassen, uten at man trenger å betale de ansatte for å møte opp.

Selv om studiens tema er de uheldige sider ved seminarvirksomheten, setter den også indirekte et kritisk søkelys på systemet som den øvrige bistanden foregår innenfor. De brune konvoluttene er derfor et symptom på et langt mer dyptgående problem i bistandssamarbeidet. ■

«Norge bør i stedet bygge sin argumentasjon og sine posisjoner på hva som best styrker barns rettigheter internasjonalt.»

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

32 Bakerst

Raseskillet lever videre

SØR-AFRIKA er et av de mest varierte og interessante landene i verden, og turister valfarter dit på grunn av klimaet og den vakre naturen. Selv om kultur og historie også er en del av den sørafrikanske opplevelsen, er det naturen som virkelig er rosinen i pølsa.

Man finner alt fra fantastiske Table Mountain og Kirstenbosch botaniske hage til en havn med yrende liv, butikker, underholdning og restauranter. Selv nøy jeg både mat og drikke i Cape Town, for ikke å snakke om turene til de lokale vingårdene.

Likevel ble ikke mitt ettårige jobbopphold i Cape Town så bra som andre hadde forestilt meg det. Ved innflygingen til byen så jeg hvor vakker og godt planlagt den var. Den skiller seg virkelig ut i Afrika.

Vakre Cape Town ga meg store forhåpninger, men i møte med urett-

Sett fra SØR

Victoria Buhanza er tanzaniansk frilansjournalist som nå er tilbake i hjemlandet.

ferdighet og segregering ble jeg fort desillusjonert. Det preget meg og gjorde meg trist hver eneste dag jeg oppholdt meg der. Ikke bare var det spesielle områder for hvite, svarte og fargede, men sosiale tjenester var også urettferdig fordelt mellom områdene. Denne segregeringen er dyptgående og er også utbredt i yrkeslivet, butikker, restauranter, puber og klubber. Jeg erfarte at områder for svarte hadde få hvite besøkende, og de hvite som var der var av sikkerhetsgrunner alltid ifølge med en svart person. Det samme gjaldt for svarte i hvite områder.

For en tanzanianer som meg var det et stort sjokk å oppleve at raseskillet fremdeles er synlig i ulike deler av Sør-Afrika, som i Johannesburg, Pretoria og Cape Town. Sikkerheten er høyt prioritert i hvite områder, men ikke i bydeler hvor fargede og svarte bor.

ETTER ETT ÅR i Sør-Afrika kom jeg frem til at dette ikke er et sted for meg. Det var så trist å se rasediskrimineringen hver dag på vei til jobb. I Tanzania skjer ikke dette og vi er ikke

vant til denne type liv. Vi deler ikke opp mennesker etter kategorier som rase, religion, stamme, rikdom eller annet. Jeg ble helt satt ut av å oppleve det hver dag i Sør-Afrika.

Fra flyktning til finansminister

Da Emilia Pires var 15 år flyktet hun fra et Øst-Timor i kaos. Lik lå i gatene. Et norsk skip evakuerte henne. 36 år senere er Pires finansminister i en raskt voksende økonomi, og kjemper for bedre bistand til stater som har vært i konflikt. **Av Jan Speed**

Pires' høyeste ønske er at den ni år gamle uavhengige staten, Øst-Timor, skal bli et «normalt» utviklet land.

– For fire år siden var det mange som avskrev Øst-Timor som mislykket. Vi har snudd fra å være på kanten av avgrunnen til å bli en av de raskest voksende økonomiene i verden. Vi har fred og stabilitet. I år har vi valg, og vi er et ungt og dynamisk demokrati, sier Pires til Bistandsaktuelt.

Ifølge den unge finansministeren vil hun nå dele Øst-Timor eksperimenter og erfaringer med det internasjonale samfunnet.

– Dersom vi skal lykkes på bakken, er det nødvendig å endre den globale bistandspolitikken. Jeg er opptatt av resultater og er villig til å kjempe for det jeg tror på, sier Pires.

Hun er en drivende kraft og lederen for 19 sårbare stater organisert i den såkalte «g7+-gruppen», dessuten en hyppig foredragsholder på konferanser om bistandseffektivitet.

Mot slutten av fjoråret deltok hun på Norad-konferansen om bistand etter konflikt.

Evakuert

Hun hadde også et privat møte med kaptein Arvid Høyberg som i august 1975 evakuerte henne sammen med 1150 andre østtimoresiske flyktinger fra hovedstaden Dili. Kolonimaktene Portugal var i ferd med å trekke seg ut av landet. Indonesia gjorde seg klar til å invadere. Ulike uavhengighetspartier kjempet om makt. Barn ble myrdet.

Linjeskipet «Lloyd Bakke» av Haugesund tok opp flyktinger utenfor Dili havn og fraktet dem til Darwin i Australia. Høyberg fortalte australske aviser på den tiden at han hørte skyting og granateksplosjoner,

« Vi har fått til noe på Timor-Leste. La oss bruke den lærdommen »

HVEM?

- Emilia Pires
- Finansminister i Øst-Timor og valgt leder av g7+-gruppen av sårbare stater
- Krever nytenkning om bistand til land som har vært i konflikt

og at flyktingene fortalte om lik i gatene.

Det var daværende utenriksminister Knut Frydenlund som beordret det norske skipet til å redde flyktingene. Mange av de som ble reddet av det skipet er nå tilbake i Øst-Timor og bidrar til gjenoppbyggingen av landet.

– Ikke bare brakte det norske skipet meg i trygghet og til et sted jeg kunne få utdanning. Det var også første gang jeg så nødhjelp i aksjon. Mange år senere innså jeg at veien fra konflikt til fred ofte krever raske og innovative løsninger, sier Pires.

Den unge kvinnen trodde at livet

i landflyktighet kun ville vare i noen få år. Men hun ble boende i Australia i 24 år. Etter studier i matematikk, offentlig rett og utviklingsforvaltning fikk hun jobb i det offentlige, senere også som utsendt for Verdensbanken i Det palestinske området. Av og til var hun innom Øst-Timor under falsk navn for å besøke slektninger.

I 1999 var det trygt å vende hjem for godt. I begynnelsen jobbet hun for FN. For fire år siden ble hun utnevnt til finansminister. Nå styrer hun økonomien i et land som er blant de raskest voksende i verden takket være store olje- og gassforekomster.

For en tanzanianer var det sjokkerende å oppleve hvor rasedelt Sør-Afrika fortsatt er, skriver Victoria Buhanza. Bildet er fra Langa township i Cape Town hvor det kun bor ikke-hvite.

FOTO: SCANPIX

ligner det jeg så der, og spesielt i Cape Town. Denne opplevelsen har gjort at jeg elsker mitt eget land enda høyere. Til tross for at Tanzania er et fattig utviklingsland foretrekker jeg å bo her fremfor i det utviklede Sør-Afrika med det livet som følger der.

Det som virkelig rørte hjertet mitt var livet i de såkalte townshipene som er «reservert» de ikke-hvite; svarte, fargede og indere. Her mangler man grunnleggende goder som kloakk, strøm, veier og rent vann. Livet er hardt, og gjenger og vold preger hverdagen. Barn helt nede i 12–13-årsalderen blir rekruttert til gjengene.

Men jeg så også et lyspunkt: På tvers av raseskillet spiller idretten en viktig rolle i å forene alle sørafrikanere. Dette var jeg vitne til selv da jeg var i Cape Town mens verdensmesterskapet i rugby i 2011 pågikk. Når et sørafrikansk lag vinner forenes hele landet, uansett rase. ■

Det er mulig det jeg opplevde i Sør-Afrika også er tilfelle andre steder i verden. Jeg er ikke sikker. Men jeg har reist mange steder, både i Afrika og Europa, og har aldri sett noe som

Portrett

Øst-Timors finansminister Emilia Pires ble som 15 åring reddet fra et krigsherjet Øst-Timor av det norske skipet «Lloyd Bakke».

FOTO: JAN SPEED

Sårbare stater

– Mange liker ikke begrepet «sårbare stater». Men vi sammenligner oss med champagne. Du må være forsiktig med oss, men resultatet kan bli virkelig godt, sier Emilia Pires.

Vi møtes under den store konferansen om bistandseffektivitet i Busan i Sør-Korea. Hun er den handlekraftige lederen for 19 sårbare stater i «g7+-gruppen». De krever nytenkning om bistand til land som er eller nylig har vært i konflikt. Etter måneder med forhandlinger og en intens innspurt får hun gjennomslag for viktige krav i det nye grunndo-

kumentet for internasjonal bistand, *Busan Partnership Document*.

– Vi vet at bistand til sårbare stater ikke fungerer. La oss prøve noe nytt. Jeg vil ikke mislykkes. Vi har fått til noe på Timor-Leste. La oss bruke den lærdommen, sier Pires.

Givere fordeler bistand, også til sårbare stater, innenfor rammen av FNs tusenårsmål der reduksjon av fattigdom, bedre av helse og utdanning er målene, mener Pires. Problemet er at ingen av de svakeste statene med 1,5 milliarder innbyggere – hvorav 350 millioner i +g7-landene – vil klare å nå tusenårsmålene innen 2015.

Krever nytenkning

– I sårbare stater kan du ikke arbeide for å redusere fattigdom før det er slutt på konfliktene og du kan bygge et statsapparat som kan levere tjenestene. Helse, utdanning og jordbruk er viktig for å redusere fattigdom, men foreløpig er det et gap. Det er et tomrom når givere bistår sårbare stater. Det er ikke noe i disse landene som de kan måle innsatsen mot. Du kan ikke måle fattigdomsreduksjon når det ikke er fred eller stabilitet, sier Pires.

Derfor mener g7+ at en «new deal», eller nytenkning, er nødvendig. Landgruppen har fått gjennomslag for grunntanken om at bistand til sårbare stater skal baseres på freds- og statsbygging. Giverland skal inngå partnerskap med disse landene på basis av en vurdering av sårbarhet og planer utarbeidet av landene selv.

– Givere må kunne se hvor penge-går. Partnere som velger å engasjere seg i en sårbar stat må ha tillit til den unge staten. Det er en risiko knyttet til slike land, og givere må vite hvordan de skal håndtere dette. Det er også viktig at de jobber innenfor systemene til den unge staten slik at disse gradvis styrkes, sier Pires. ■

Hva i all verden?

Av redaksjonen

- 1 Hvem er dette?
- 2 Hvilket år slo Tanganyika og Zanzibar seg sammen og dannet landet Tanzania?
- 3 Hva heter Brasils president?
- 4 Hva betyr navnet til den vestafrikanske staten Burkina Faso?
- 5 Hva står forkortelsen IFAD for?
- 6 Hvem er tildelt årets TV-aksjon i NRK?
- 7 Ligger Montevideo eller Harare lengst sør?
- 8 Hvilket år var Yom Kippur-krigen?

- 15 I hvilken by ble Kinas kommunistparti dannet?
- 16 Hvor heter presidenten i Venezuela?
- 17 Hvilket verdensdel mottok mest bistand per innbygger i 2010?

18 Justisminister Grete Faremo er i ilden om dagen. Hvilke andre ministerposter har hun hatt?

19 Og hvilken norsk hjelpeorganisasjon har hun vært styreleder i?

20 Atle Sommerfeldt slutter som sjef i Kirkens Nødhjelp for å bli biskop i hvilket bispedømme?

9 Hva er det nye navnet på Sør-Afrikas hovedstad Pretoria?

10 Hva var navnet på HBOs miniserie fra 2008 om USAs invasjon av Irak filmet i Namibia, Sør-Afrika og Mosambik?

11 Et toppmøte om bistand ble før jul holdt i byen Busan. Hva er denne sørkoreanske byen også kjent for?

12 Hvem ble nylig kåret til Afrikas beste fotballspiller?

13 Hvilket land er nå Afrikas største i areal?

14 Hva heter valutaen i Indonesia?

Ekspertnøtter

1 Bashar al-Assad er nåværende president i Syria. Hva het forgjengeren?

2 Hva er forkortelsen på det tyske motstykket til Norrad (tysk eller engelsk godtas)?

3 1952 regnes ofte som startåret for norsk bistand. Hvor mye ga Norge i statlig bistand det året (du får 10 prosent å gå på)?

millioner kroner.

EKSPERTNØTTER: 1: Det var faren hans, Hafez al-Assad. 2: GIZ eller GmbH (engelsk). 3: 17 millioner kroner. 4: De opprinnelige (eller ærlige) menns land. 5: The International Fund for Agricultural Development. 6: Amnesty. 7: Montevideo. 8: 1973. 9: Tshwane. 10: Generation Kill. 11: Det er verdens største. 12: Yaya Toure. 13: Algerie. 14: Rupiiah. 15: Shanghai. 16: Hugo Chavez. 17: Oceania. 18: Forsvarsminister, Olje- og energiminister og utviklingsminister. 19: Norsk folkehjelp. 20: Borg bispedømme.

34 Bakerst

Bokanmeldelse:

Har 300 konflikter i Afrika hatt noe til felles?

Av Jan Speed

GODT STYRESETT er å håndtere konflikter. Så enkelt og så vanskelig er det for Afrikas mange sårbare stater som vakler mellom fred og krig.

Paul D. Williams forsøker å forstå Afrikas 300 ulike kriger og konflikter i de 20 årene som er gått siden den kalde krigen. I boken «War & Conflict in Africa» gir han en grov oversikt og en oppsummering av en del av forskningen på området. Selv med 270 sider blir det summarisk i form.

Williams slår fast at de fleste konflikter ofte har veldig lokale og sammensatte årsaker og drivkrefter. Maktforhold og strukturer blir viktige faktorer. For internasjonale aktører som vil redusere eller hindre konflikt blir det avgjørende å forstå hva som driver lokale og nasjonale makteliter, militære gruppers roller og hvordan etniske skiller, fattigdom og religion blir utnyttet. Han minner oss om at krig ikke er noe som bare oppstår. Det er bestemte personer som fatter bestemte avgjørelser.

Boken nyanserer forklaringsmodellene og viser dermed hvorfor mange ovenfra-og-ned-løsninger, enten de

er nasjonale eller overnasjonale, har liten mulighet til å virke.

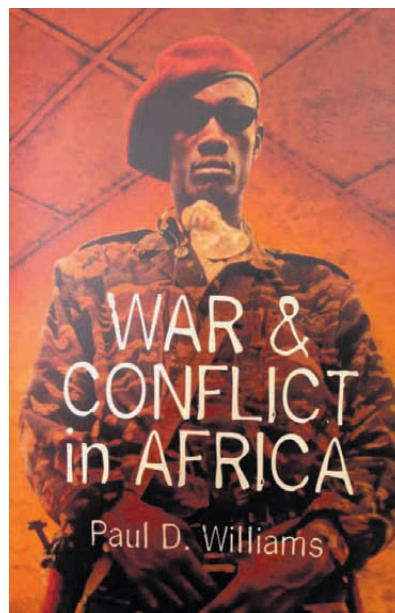
Williams påpeker at flere FN-fredsstyrker ble sendt til Afrika enn til noe annet sted i verden på 1990- og 2000-tallet. Problemet var at de var for få i forhold til hvor sammensatte og store problemene var i land som Sudan, DR Kongo eller Sierra Leone der de skulle gjøre en innsats. De fleste fredsoperasjoner har ikke mandat til å føre krig. Dersom partene i en konflikt ønsker å fortsette å krige, er det lite det internasjonale samfunnet kan gjøre, annet enn å prøve å beskytte utvalgte sivile.

I denne sammenhengen blir internasjonal nødhjelp mer et plaster på såret enn reell helbredelse. Og selv med gode utviklingsprosjekter og langsiktig bistand er det til syvende og sist den sittende makteliten som

Altfor ofte betraktes valg som 'fredsbygging'. Ofte kan det motsatte være tilfelle

Paul S. Williams:
War & Conflict in Africa. Polity Press, Cambridge 2011.

avgjør et lands framtid.

Dette er en fagbok for lesere som er interessert i forskning og tenkning omkring sårbare stater. Det er ikke en reportasjebok som gir inngående kunnskap om helt bestemte konflikter. Den fungerer som en tankevekkende oppsummering av mye av det

som er skrevet før 2009. Boken omhandler først og fremst konflikter som utviklet seg på 1990-tallet, en periode der Afrikas utviklingskurve pekte nedover. De senere årene, før finanskrisen, har noen av kurvene blitt mer positive.

Selv om den er kun noen måneder gammel virker boken litt utdatert med tanke på nye utviklingsaktører (Kina og India) og folkelige opprørsbevegelser (Den arabiske våren). Tradisjonelle givere som Storbritannia, EU, Verdensbanken og Norge har nå mer fokus enn tidligere på å styrke godt styresett i en rekke svake stater, og har innsett at det vil ta lang tid.

Men å tro at ting har forandret seg er kanskje bare ønsketenkning. Fra de tradisjonelle givernes side er det ingen store endringer å spore på flere områder. Engasjementet i FN-styrker er som før – de bevilger penger, men stiller sjelden med mannskap. Like så svak er viljen til å konfrontere dårligere ledere i Afrika. Forfatteren mener at det internasjonale samfunnet altfor ofte betrakter valg som «fredsbygging». Ofte kan det motsatte være tilfelle. ■

JUNIOREKSPERTER TIL FN

Norge finansierer i dag 75-80 norske juniorekspert til ulike FN-organisasjoner. Antall nye rekrutteringer i året varierer fra 15 til 30.

Rekrutteringen av juniorekspert blir foretatt av Utenriksdepartementet (UD) i samarbeid med den enkelte FN-organisasjon.

Søknadsfrist: 13. februar 2012

Spørsmål vedrørende søknadsprosessen og om utfyllende bakgrunnsinformasjon om enkelte av stillingene kan rettes til **Inger Brusell, UD**, tlf. 22 24 39 73 eller ibr@mfa.no.

UD skal nå rekruttere til:

OHCHR (FNs høykommissær for menneskerettigheter) (2 stillinger)

Human Rights of lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) persons – New York
Human Rights, East Africa Regional Office – Addis Ababa, Ethiopia
Mer om OHCHR: www.ohchr.org

UNODC (FNs kontor for narkotikakontroll og kriminalitetsbekjempelse) (1 stilling)

Programme Management and Research – Islamabad, Pakistan
Mer om UNODC: www.unodc.org

UNICEF (FNs barnefond) (3 stillinger)

Water and Sanitation – Maputo, Mozambique
Child Protection – Monrovia, Liberia
Emergency Officer – Geneva
Mer om UNICEF: www.unicef.org

UNDP (FNs utviklingsprogram) (1 stilling)

Governance and Human Rights – Jerusalem, Occupied Palestinian Territory
Mer om UNDP: www.undp.org

UN-REDD (FNs avskogningsfond) (1 stilling)

Environment and Climate Change – Kinshasa, DR Congo
Mer om UN-REDD: www.un-redd.org

UN-HABITAT (FNs bosetingsprogram) (1 stilling)

Climate Change and Urban Planning – Nairobi, Kenya
Mer om UN-HABITAT: www.HABITAT.org

UNDPA (FNs avdeling for politiske saker) (2 stillinger)

Children and Armed Conflict – New York
Gender and Political Affairs – New York
Mer om UNDPA: www.un.org/wcm/content/site/undpa/main

UNHCR (FNs høykommissær for flyktninger) (2 stillinger)

Associate Programme Officer – Kuala Lumpur, Malaysia
External Relations/Liaison – Addis Ababa, Ethiopia
Mer om UNHCR: www.UNHCR.org

OCHA (FNs kontor for samordning av humanitær bistand) (2 stillinger)

Humanitarian Financing – Khartoum, Sudan
Transition/early recovery/stabilization contexts – Goma, DR Congo
Mer om OCHA: www.ocha.org

For informasjon om de enkelte stillingers innhold vennligst gå til:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/stillinger/fn_juniorekspert.html?id=449220

Bistandstorget

Kompetansenettverk for sivilsamfunnsorganisasjoner

Bistandstorget har ledig stilling som:

Kurskoordinator

Bistandstorget er et kompetansenettverk for organisasjoner i det norske sivile samfunn som er engasjert i utviklingssamarbeid i sør og øst. Bistandstorget har 79 medlemsorganisasjoner og 4 assosierte medlemsorganisasjoner. Vi har som formål å styrke organisasjonenes arbeid gjennom å legge til rette for erfaringsutveksling, kompetanseheving, bevisstgjøring og kvalitetsheving.

Bistandstorget organiserer kurs, seminarer og andre arrangementer for medlemsorganisasjonene og andre bistandsaktører. Kurskoordinator jobber i team med daglig leder og ansvarlige i styret for å ivareta praktisk tilrettelegging, forankring og kvalitet på kursene.

Mer informasjon om oppgaver og arbeidsbetingelser på vår nettside www.bistandstorget.no.

Tiltredelse: Snaresst mulig. Lønnsbetingelser: l.tr 46 til 50, avhengig av kvalifikasjoner. Sted: Oslo. Opplysninger: henvendelse Ane Mygland 93282744, eller styreleder Anja Elise Husebø telefon 90623115

Søknad med CV og referanser sendes med e-post til: sekretariat@bistandstorget.no og aeh@kfuk-kfum.no. Attester og vitnemål vil bli etterspurt senere.

Søknadsfrist: 3. februar 2012

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

David Gairdner har begynt som seniorforsker i Fafo Institutt for anvendte internasjonale studier. Han er spesialist på evalueringer i konflikt og postkonfliktsituasjoner, særlig i sårbare stater. Han har lang erfaring som konsulent i Norge og før det jobbet han som programdirektør i Pearson Peacekeeping Centre, en kanadisk forsknings- og utdanningsinstitusjon som arbeider med militære og sivile fredsoperasjoner.

Trygve G. Nordby (57) har fra nyttår begynt som partner i Scanteam. Her vil han arbeide som rådgiver med særlig vekt på områdene styring, ledelse og organisasjon. Nordby har bred erfaring fra frivillig sektor og offentlig forvaltning. Inntil nylig var han generalsekretær i Europabevegelsen. Han har tidligere vært generalsekretær i Flyktninghjelpen. I Røde Kors har han både vært generalsekretær i Norges Røde Kors og undergeneralsekretær i det internasjonale forbundet av Røde Kors og Røde Halvmåneforeninger. Fra offentlig sektor har han bakgrunn som direktør for Utlendingsdirektoratet. Han er i dag styremedlem i Flyktninghjelpen.

Nina Jensen (36) overtar som generalsekretær i WWF-Norge etter Rasmus Hansson. Hun kommer fra stillingen som fagsjef i WWF og har vært tilsluttet miljøorganisasjonen i ni år, hvorav de første tre som frivillig. Hun har bakgrunn som marinbiolog.

Jobbskifte

Eline Oftedal starter 3. januar i ny stilling som daglig leder i Lions Aid Norge og utenlandssjef for Lions Norge.

– Fra Stortingets internasjonale avdeling til Lions – blir det en stor overgang?

– Takk for det. Det er en stor overgang å gå fra en stor til en mindre organisasjon. I korte trekk kan jeg vel si at det er raskere beslutningsveier og mindre penger. Lions er en frivillig organisasjon og engasjementet hos medlemmene er stort, også når det gjelder vår internasjonale virksomhet og bistand.

– Du blir daglig leder for Lions Aid Norway og utenlandssjef i Lions Norge?

– Det kan se ut som jeg har takket ja til å jobbe 200 prosent! I realiteten er Lions Aid Norway vårt utførende organ for lang-siktige bistandsprosjekter, som de prosjektene vi arbeider med innen øyehelse i Uganda, Malawi og Zambia. Som utenlandssjef samordner jeg arbeidet Lions Norge er med på som en del av Lions International. Lions samarbeider om bistandsprosjekter i Norden og internasjonalt.

Susanne Lende er ansatt i Kirkerådet for Den norske kirke fra januar 2012. Lende skal først

og fremst jobbe med kommunikasjon i Kirkerådet, men har også en del av sin arbeidstid knyttet opp mot KUI, Den norske kirkes nord/sør-informasjon. 29-åringen kommer fra stillingen som journalist i Normisjonsblad Agenda 3:16. Hun er utdannet statsviter og journalist.

Tor-Henrik Andersen er ansatt som personlig rådgiver for partisekretær Raymond Johansen i Arbeiderpartiet. Han slutter med det som kommunikasjons-sjef i Norsk Folkehjelp. Han har tidligere jobbet i blant annet Utenriksdepartementet, på ambassaden i Etiopia og i Norad.

Haakon Flemmen (34) er ansatt som informasjonsrådgiver i Vennskap Nord/Sør. Han er utdannet idéhistoriker og har bakgrunn som journalist i blant annet Ny Tid, Avisenes nyhetsbyrå og TV Norge-nyhetene samt som redaktør for nettstedet Salongen.no og tidsskriftet Arr. Han har organisasjonsbakgrunn fra Ungdom mot EU og Nei til EU.

Ann-Kristin Vervik fra Plan Norge skal jobbe i FN i New York for å bekjempe vold mot barn. Seniorrådgiveren i menneskerettigheter i Plan Norge startet etter nyåret i et engasjement som rådgiver i staben til FNs spesialrepresentant på vold mot barn, Marta Santos Pais, i New York. Vervik skal være der i ett år.

Klimaforsker og oseanograf **Cecilie Mauritzen** ved Meteorologisk institutt er tilsatt som ny direktør

ved CICERO Senter for klimaforskning fra 1. juni 2012. Hun etterfølger direktør **Pål Prestrud**, som har vært direktør i ti år.

Nye i Norad:

Fredrikke Kilander har begynt som seniorrådgiver i Norads avdeling for sivilt samfunn.

Knut Nyfløt, seniorrådgiver, skal jobbe i seksjon for styrking av sivilt samfunn.

Live Sydness har startet som administrativ støtte i avdeling for økonomisk utvikling, energi, likestilling og styresett.

Ellen Stie trår til som seniorrådgiver i avdeling for metode og resultater.

Britt Hilde Kjolås jobber som seniorrådgiver i energiseksjonen i avdeling for økonomisk utvikling, energi, likestilling og styresett.

Eva Bratholm skal vikariere som avdelingsdirektør i avdeling for kommunikasjon fra januar til august 2012.

Adia Sandra Ferreira skal være praktikant i avdeling for økonomisk utvikling, energi, likestilling og styresett.

Den nye sjefen for FNs landbruksorganisasjon (FAO) er brasilieneren **José Graciano da Silva**.

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tiril Skarstein
tilir.skarstein@gmail.com

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com

Ingvild Sahl
sahlmedia@gmail.com

Tiril A. Skarstein
tilir.skarstein@gmail.com

Even Tømte
Even.tomte@gmail.com

Prosjektansvarlig

adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay

Ellen Rojahn

Redaksjonsråd:

Markus Nilsen

Ane Sigurdsdotter Mygland

Ola Flyum

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 8034 Dep

0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

239 80 000 (sentralbord)

239 80 237 (redaksjon)

239 80 239 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Fora Medier AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 239 80 239

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 24. januar 2012

Opplag denne utgaven:

18 500 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem

av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer 3. mars 2012

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

MILJØMERKET

SAI TRYKKERI 77

Norad

SAI TRYKKERI 77

Norad

SAI TRYKKERI 77

Norad

SAI TRYKKERI 77

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

Hva får man når man blander countrymusikk og utviklingspolitikk. «Developing country» selvsagt. FOTO: ERLEND BERGE

Aksjonistenes dessertgenerasjon CD-debuterer

Bretton Woods, bistandsbransjens eget husband, har utgitt sin første CD. Tittelsporet heter selvsagt «White elephants». – Bistandsmiljøet tåler litt harselering, sier banjo-spiller Erlend Seilskjær.

Av Hege Opseth

Tekstene til Bretton Woods går rett på sak – og de er nådeløse mot bistandsbransjen, våpenindustrien, politikere og unge fremadstormende akademikere som drømmer om å redde verden.

Bandet har gjennom årene opptrådt under en rekke interne «bistandsarrangementer».

Bandmedlemmene har bakgrunn fra aktivistmiljøer, blant andre Kirkens Nødhjelps ungdomsorganisasjon, Changemaker. De har gått i tog, båret bannere og samlet underskrifter til kampanjer som skal forandre verden.

– Men vi slapp billig fra det. Vi har hørt eldre aksjonister fortelle om hvordan de demonstrerte i tida før de fant opp bannerne med hull i. Da slapp ikke gjennom stoffet, og det var som å bære store seil. Og det var mye motvind på den tida. På den måten kan du si at vi tilhører aksjonistenes dessertgenerasjon, forteller de.

Da alderen begynte å sige på, gikk de

ned fra barrikadene og opp på scenen.

– Vi er gamle aktivister og 68-erbarn, og har bedre peiling på Det fjerne østen enn Det ville vesten. Derfor passet det bra å koble vår interesse for amerikansk musikk med interessen for utviklingspolitiske spørsmål. Når vi blandet det sammen, ble det til den nye sjangeren «developing country», forklarer Seilskjær.

Selv om bandet har en trofast fanskare i utviklingsmiljøet, er det ikke alltid like lett å nå ut med sjangeren «developing country».

– Vi prøver å treffe både hillbillyer og intelligentsia, men opplever at det er vanskelig å finne arenaer der man kan spille for begge gruppene samtidig, sier Seilskjær.

Det er ingen tilfeldighet at tittelsporet på bandets første CD har fått navnet «White elephants».

«The rich they wanna help us
They don't want us to succeed
And this they wanna give us
It's just not what we need».

«Vi har flere fattigdomsrelaterte dødsfall i sangene våre enn det som er vanlig i tradisjonell country»

Erlend Seilskjær, spiller banjo i Bretton Woods

– Ideen bak plata startet med sangen om mislykka bistandsprosjekter, såkalte hvite elefanter. Den handler om hvordan rike gjerne vil hjelpe de fattige, samtidig som de ikke egentlig ønsker at de fattige skal lykkes. Mye blir sikkert gjort i beste hensikt, men konsekvensene er ofte katastrofale.

– Dere har et pessimistisk syn på bistand?

– Jeg vil heller si at vi utnytter friheten vi har som band, der det ikke stilles samme krav til konsistens som for eksempel i et politisk parti. Vi vil gjerne ha mye bistand, men da skal den søren meg være god!

Bandmedlemmene kommer selv fra ulike yrker, blant annet arkitektbransjen, journalistikk, bistand og akademia.

Da bandet startet i 2004 var målet å nå ut til vanlige folk med countrymusikk med en litt uvanlig tematikk. De senere årene har det imidlertid blitt flest opptredener for forskere, aksjonister, politikere og bistandsfolk.

– På den måten har vi bidratt til å gjøre country mer elitistisk, om ikke annet, smiler Seilskjær skjævt og legger til:

– Derfor har det også blitt viktigere for oss å være bistandskritiske og harselere med de gruppene vi spiller for. De tåler en god del kritikk når de vet den kommer fra «familien».

– Hva handler sangene om?

– Vi henter ytre action fra Ville ves-

ten. Det er mye hor, fyll, gambling og vold. I flere tilfeller dør til og med jegerpersonen underveis i sangen, og det har gitt oss en del fortellertekniske utfordringer. Men den underliggende tematikken har alltid en eller annen utviklingspolitisk relevans, sier Seilskjær.

Som den oppmerksomme leser kanskje har oppfattet, har Bretton Woods lånt navnet fra de såkalte Bretton Woods-institusjonene, Verdensbanken, IMF og WTO. Skulle bandet bli oppløst, sikrer vedtektene følgende bidrag: «Ved oppløsning av foreningen skal eventuelle resterende midler fordeles likt og tilfalle de øvrige Bretton Woods-institusjonene». ■

Bretton Woods:

Kristoffer Nilsen, Helge Holtermann, Jens Aas-Hansen, Aslak Lima Braut, Kristian Vik, Lars Laird Iversen, Trygve Vold, Erlend Seilskjær.